

ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་གི་ནང་རྟེན་ཚུ་ཅན་
ཚུ་བདག་འཇིན་ཐབས་ཐངས་ཀྱི་ལག་དེབ།

**A HANDBOOK
HOW TO TAKE CARE OF SACRED
OBJECTS IN THE MONASTERIES**

Publisher: Friends of Bhutan's Culture and the Getty Foundation

This book was developed and published by the Textile Conservation Training Workshop Phase III, and organized by the Textile Museum, Thimphu. It was published under the auspices of the Friends of Bhutan's Culture, USA, with funding from the Getty Foundation, USA.

First Edition: February 2008

Consultant: Julia M. Brennan

Layout, Design and Illustrations: Pema Tshering, Dorji Wangchuk and Gelay Jamtsho, (*VAST*) *Volunteer Artists Studio Thimphu*

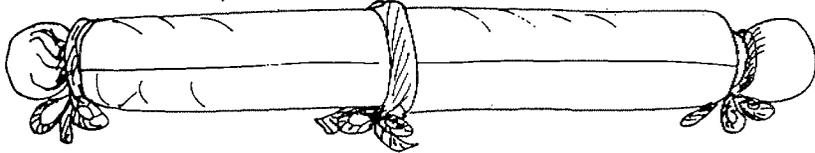
Translation: Kuenga Lhendup, RTA, Thimphu

Printer: Kuensel Corporation, Thimphu, Bhutan

© Friends of Bhutan's Culture and the Getty Foundation

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any means without prior consent of the copyright owner.

ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་གི་ནང་རྟེན་ཅུ་ཚན་ཚུ་བདག་འཇིན་ཐབས་ཐངས་ཀྱི་ལག་དེབ།

A HANDBOOK

HOW TO TAKE CARE OF SACRED OBJECTS IN THE MONASTERIES

རྒྱལ་ཁབ་སྤྱི་དང་ཕྱེ་བྲག་དཔལ་འཇུག་པའི།

སྐྱེ་ཐང་སྐྱེས་ལ་སོགས་ཕྱིན་ཚན་རྣམས།

མི་ཉམས་གོང་འཕེལ་ཉམས་པ་གསོ་བའི་ཐབས།

ལག་དེབ་འདི་ནང་ཡོད་པས་གཞིགས་སྤྱད་གསོལ།

ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་གི་ནང་རྟེན་ཅུ་ཅན་ཚུ་བདག་འཛིན་ཐབས་ཐངས་གྱི་ལག་དེབ།

བྲིས་མི་ སྤེལ་རྒྱལ་ཡོངས་འགྲེམ་སྟོན་ཁང་ནང་ལས་ རྗེ་རྗེ་དབང་ལྷུག་དང་ཀུམ་ལའི་ལག་ལེན།

ཐེམ་ཕུ་ཐགས་རིགས་ འགྲེམ་སྟོན་ཁང་ནང་ལས་ སང་གི་ཉ་གུ་རུང་དང་ དར་གོ་སྲིད་ཐལ་ ཀུན་བཟང་ ཚོས་སྟོན་
ཚེ་དབང་བཟང་མོ་ དེ་ལས་ ཚེ་རིང་དཔལ་སྟོན།

བགྲིས་བསྐྱང་སྟོང་མཚོ་དགོན་པ་ལས་ དབུ་འཛིན་ཚེ་དབང་དང་ སྟོབ་དཔོན་ ཚེ་རིང་ དེ་ལས་ ཚེ་རིང་རྒྱལ་མཚན་
ཀུན་དགའ་ཞོར་བུ་དང་ བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་།

རྟ་མགོ་ བཤད་གྲུ་ལས་ སྟོབ་དཔོན་དགའ་དབང་བསྟན་རྒྱལ་དང་ སྟོབ་དཔོན་མཚོ་སྲིས་རྗེ།

གོང་གསར་རྫོང་ནང་ལས་ སྟོབ་དཔོན་བསོད་ནམས་རྗེ་རྗེ་ བགྲིས་དཔལ་ལྷན་ དང་ དབང་གཤམ།

ཐེམ་ཕུ་བགྲིས་ཚོས་རྫོང་ནང་ལས་ སྟོབ་དཔོན་ཚེ་རིང་རྗེ་རྗེ་དང་སྟོབ་དཔོན་ཕུན་ཚོགས།

ཡུ་ཨེས་ཨེ་ལས་ ཐགས་རིགས་ཉམས་སྲུང་བ་ སྐྱུ་ལི་ཡ་ སྟེར་ན་རྒྱ།

པར་རིས་དང་བཟོ་བོད་ ལས་ཀྱི་སྡེ་ཚན་ནང་ལས་ པད་མ་ཚེ་རིང་ རྗེ་རྗེ་དབང་ལྷུག་དང་ དགོ་ལེགས་རྒྱ་མཚོ།

རྒྱུ་རྒྱུར་འབད་མི་ ཀུན་དགའ་ལྷན་གྲུབ། རྒྱལ་འཛིན་ཐགས་རིགས་སྟོབ་སྡེ།

A HANDBOOK

HOW TO TAKE CARE OF SACRED OBJECTS IN THE MONASTERIES

Text

Dorji Wangchuk and Kamal Pokwal , *National Museum, Paro*
Sangita Gurung, Dago Sithey, Kunzang Choden, Tshewang Zangmo ,
Tshering Pelden, *The Textile Museum, Thimphu*

Uzen Tshewang and Lopen Tshering, Lopens Tshering Gyeltshen, Kuenga
Norbu, Sonam Tshering, *Tashigang Hongtsho Goempa*

Lopens Ngawang Tengye and Tshoki Dorji, *Tago Shedra*

Lopens Sonam Dorji, Tashi Pelden, Wangda, *Trongsa Dzong*

Lopens Tshering Dorji and Phuntsho, *Tashichoedzong, Thimphu*

Julia M. Brennan, Textile Conservator, *USA*

Illustrations, Design and Layout

Pema Tshering, Dorji Wangchuk and Gelay Jamtsho,
(VAST) Volunteer Artists Studio Thimphu

Translation

Kuenga Lhendup, *Royal Textile Academy*

དཀར་ཆག་།

TABLE OF CONTENTS

༡ ལྷོན་བཟོན་དང་ལོ་སྤོང། (བྲིས་མིེ་ ལྷོ་བ་དཔོན་དག་དབང་བསྟན་རྒྱལ་དང་ ལྷོ་བ་དཔོན་མཚོ་སྤྲེལ་དོ་ཇེ)

I. Preface/Introduction (by Lopen Ngawang Tengye and Lopen Tshoki Dorji)

༢ རྒྱལ་ཁུངས་དང་ རོས་ལེན། (བྲིས་མིེ་ ལྷོ་ལི་ཡ་ ལེམ་ ལྷོ་རལ་བུན)

II. Background and Acknowledgements (by Julia M Brennan)

༣ བཀག་ཐབས་གྱི་ཐོག་ལས་ཉམས་སྲུང་འབད་ནི་དང་ཅ་ཆས་བདག་འཛིན་འབད་ཐབས་གྱི་ལོ་སྤོང།

III. Introduction to Preventative Conservation and Collections Care

༤ གཙམ་སྤྲི་ཐོག་ལས་ཁྱིམ་གྱི་འཛིན་སྐྱོང་འབད་ཐབས།

IV. Good Housekeeping – Cleanliness

༥ ཅ་ཆས་ཚུ་ཅན་ཚུ་བདག་འཛིན་དང་སྤོ་སྤོང་འབད་ཐབས།

V. Handling and Moving Sacred Objects

༦ མཛོད་ཁང།

VI. The Store

༧ མཐའ་ལོཾ་དང་གནམ་གཤིས་གནས་སྐྱབས་ དེ་ལས་མེད་འབྲུག།

VII. The Environment / Weather, Light and Insects

༨ ལྷོ་བུར་གྱི་སྤྱེན་ཅན་ མེ་སྤྱེན་ ལུ་ཐིག་འཛུགས་ དེ་ལས་ འབྲུབ་དང་གྱི་ཅི་གི་གོད་སྤྱེན།

VIII. Emergency! Fire! Water Leaks! Insect and Rat Infestations!

༩ ཉམས་སྲུང་གྱི་དོན་ལུ་གཤི་རྟེན་ཐབས་ལམ།

IX. Conservation Treatments: A Basic Approach

༡༠ ལྷ་མོང་དང་མཐོང་གྲོལ་ཚུ་སྐྱེལ་མངས་དང་བསྐྱུང་ལྟེ་བཞག་མངས།

X. How to Roll and Store Thangkas and Thongdroels

༡༡ ཞབས་ལྷམ་དང་རྒྱལ་ལྟེ་ལས་ ལྷོ་དང་རྒྱུ་ལྟེ་གསུམ་ཡོད་པའི་ཅ་ཆས་ཚུ་བསག་བཞག་མངས།

XI. How to Store Boots, Crowns, Hats or 3-Dimensional Artifacts

༡༢ ལྷུང་སྒྲགས།

XII. Appendix

༡ བཟོ་རྟོག་དང་གཙང་སྒྲིབ་ལུ་ཚུ་ད།

a. Inspection and Cleaning Schedule

༢ གནས་སྐྱུངས་དང་ཉམས་བཅོས་འབྲི་ཤོག།

b. Condition and Treatment Forms

༣ ལྷ་མོང་གི་ཆ་ཤས་སོ་སོར་བཞག་པ།

c. Anatomy of a Thangka

༤ ཉམས་སྐྱུང་སྐབས་ ཚེས་རྒྱུ་བཟངས་མ་འདྲམ་ཚུ་གི་ཤོ།

d. List of Conservation Stitches

༥ ས་གནས་ནང་འཁོད་ ཅ་ཆས་མཐོ་སྤྱོད་འབད་མི་གི་ཤོ།

e. List of Local Suppliers

༦ ལྷོ་བུར་དང་ཉམས་བཅོས་ཀྱི་སྐབས་ འབྲིལ་བའམ་བ་ས།

f. Emergency and Treatment Contacts

༡ རྩོམ་མེད། ། རྩིས་མི། སློབ་དཔོན་དག་དང་བསྟན་ཀྱིས་དང་སློབ་དཔོན་མཚོ་སྐྱེས་དོན་མེད།

སངས་རྒྱལ་ཀུན་གྱི་མཁུན་པའི་ཚུ་གཉེར་ལས།། སྤང་སྤོང་དབྱེར་མེད་ལྷ་བ་གཟུགས་སྐྱུ་ཡིས།།

འགོ་བའི་མུན་པ་དུང་ནས་འབྱེན་བྱས་པའི།། དཔལ་ལྷན་ལྷ་མས་ཏྲ་ཏྲ་དགོ་ལེགས་ཚོལ།།

སློབ་གྱི་དངོས་པོ་བྱེན་ཅན་རྣམས།། བདག་འཛིན་བྱེད་ཚུལ་མཐའ་ཡས་པས།།

ཀུན་ཀྱང་བཅོད་པར་མི་ལུས་ཏེ།། གཞན་ལ་ཕན་བྱིར་མདོ་ཅམ་བྱིས།།

༡ ཀའི་དེ་བའི་སྤྱིར་འཇམ་བུ་གླིང་གི་ཐགས་རིགས་གྱི་ཅ་ཆས་ཉམས་གསོ་བྱ་བ་བས་དང་བྱེ་བྲག་ འབྲུག་རྒྱལ་
ཡོངས་གྱི་སྐྱེ་བྲུ་ཐང་སྤོང་མཚོན་འབྲུར་རྒྱལ་མཚན་བྱིན་ཅན་ཚུ་ མི་ཉམས་པར་རྒྱུན་སྤོང་བས་བསྟན་པའི་ཀའི་དེ་བ་
ཅིག་ཡིན། ལག་དེ་བའི་གཞི་དོན་ལུ་ཡིན་ན་ཟེར་བ་ཅིན་ སྤྱིར་འཇམ་བུ་གླིང་གི་ཅ་ཆས་བདག་འཛིན་ཐབས་
ཐངས་དང་ཉམས་གསོ་བྱ་བ་སྤོང་བྱེད་ཏེ་ དཔལ་ལྷན་འབྲུག་པའི་རིང་ལུགས་འཛིན་མི་གཞུང་གྱི་ཚང་འཕགས་
པའི་དགོ་འདུན་པ་རྣམས་དང་། གཞུང་རིག་གནས་ལུ་ གསན་བསམ་མཛད་མི་བཤད་གྲུ་པ། དེ་བཟུམ་སྤྱོད་ཀྱིས་
པའི་བསྟན་པ་འཛིན་སྤོང་སྤེལ་གསུམ་མཛད་མི་སྤྱོད་སྤེལ། གཞན་ཡང་སློབ་གྲྭ་ནང་བཞུགས་མི་ སློབ་གསུང་པ་
རྣམས་དང་། སློབ་སྤེལ་ ཡོ་ཞེས་གྱི་སྤེལ་ དེ་ལས་ སྤོང་གྱི་རང་རང་སོ་སོའི་ཡུལ་ཁའི་ལྷ་ཁང་གི་ སྐྱེ་གཉེར་ཚུ་གོར་
གོ་དོན་ལུ་ཡིན་ཟེར་བྱ་ནི་ཡིན།

གཉིས་པ་ལག་དེ་བའི་གཅི་སྤེལ་ཁག་ཆེན་སྤོང་ཟེར་བ་ཅིན་ ད་བཅས་ར་མི་ལོ་ལྷ་བརྒྱ་ལྷག་ཅམ་ཞིག་གི་ཉེ་མ་ལས་
ཕམ་བཟང་པོ་ཚུ་གིས་ད་ཀའ་ལས་དཔག་ཏུ་མེད་པ་གཏང་སྤེལ་བསྐྱབས་བཞག་པའི་དངོས་པོ་སྤོང་བྱེད་སྤོང་སྤོང་
འདི་ཚུ་ཉམས་པ་སོར་ཚུད་དང་། མི་ཉམས་གོང་འཕེལ་གྱི་དོན་ལུ་བདག་འཛིན་ཐབས་དགོས་འདི་གནམ་མེད་ས་
མེད་ཁག་ཆེ་ཟེར་བྱ་ནི་ཡིན། དེ་འབད་ནི་འདི་གིས་ ཅ་ལ་བདག་འཛིན་ཐབས་པ་དང་བཅས་པ་ལུ་ དེའི་ལག་ལེན་
ཐབས་ཐང་ཤེས་དགོས་ཁག་ཆེ་བྱེད་ཡིན་མ་ལུ་བརྟེན་ ལག་དེ་བའི་ནང་ལུ་དངོས་པོ་འདི་ཚུ་བཞག་པ་ད་ལུ་ བཞག་
ཐངས་དང་། འབད་སྤོང་གཏང་མ་ད་ལུ་ག་དེ་སྤེལ་གཏང་དགོས་ཡིན་ན། ཉམས་གསོ་བྱ་བ་དང་། འབད་བཏུབ་མ་
བཏུབ་འདི་ཚུ་གོར་ ཚང་ལ་མ་ཞོར་བ་སྤེལ་བྱེད་ལུ་མི་རི་ཀའས་ ཡིན་མི་མཁུན་མཚོག་ཡམ་སྐྱུ་ལི་ཡ་གིས་

མཛད་གནང་མི་ ལག་དེབ་འདི་ནང་ལུ་ཡོད་ཟེར་བྱ་ནི། དེ་འབད་ནི་འདི་གིས་ འཇིག་རྟེན་པའི་དཔྱེ་གཏམ་
 ལུ་ཡང་། གཏམ་ལན་གསུམ་བཟུང་ལན་མ་འཇུག་ན། ཡ་དང་བུ་ཡང་ངོ་མི་ཤེས། ཟེར་སྐབས་སྲོལ་ཡོད་དོ་བཟུམ་སྟེ་
 ང་བཅས་ར་གར་ཨིན་རུང་ལག་དེབ་འདི་ནང་ལུ་མ་གཟིགས་པ་ཅིན་ དངོས་པོ་འདི་ཚུ་ལག་ལེན་ཐབས་ཐངས་ཀྱི་
 རྟོན་ལས་ག་གིས་ཡང་ལེགས་ཤོམ་འབད་ཤེས་མི་ཚུ་གས། ཨིན་རུང་བྱུགས་ཀྱི་དྲན་བསྐྱེལ་དང་འདྲམ་ཅིག་འབད་
 བྱ་བ་ཅིན་དཔྱེ་གཏམ་ལུ་ཡང་ མཁས་ཀྱང་མི་ལུ་འདྲི། འགྲོགས་ཀྱང་རྟེན་པ་བཞོན། ཟེར་དོ་བཟུམ་འབད་
 གར་འབད་རུང་སྐྱོ་འོ་རྒྱལ་བ་ལུ་མ་གཟིགས་པར་ ལག་དེབ་འདི་ནང་ལུ་གཟིགས་པ་ཅིན་ དངོས་པོ་ཚུ་ཅན་ཚུ་
 ལག་ལེན་འཐབ་ཐངས་ཀྱི་རྟོན་ལས་རྒྱས་ཤིང་རྒྱས་པ་ཡོད་པ་ལས་བརྟེན་ ལེགས་ཤོམ་སྟེ་ཤེས་ཚུབ་མ་ཚོང་
 ཨ་ཅི་རེ་ ཤེས་མི་ཚུ་ལུ་ཡང་ སྟོབ་དཔོན་གྱི་སྐྱབ་ཀྱིས་ རོ་ཐལ་ལས་བཟྱིས་གྱང་ཟླའི་འོད་ཀྱིས་ནི།
 ཆེས་དཀར་ཉིད་ཏུ་ ཅི་སྟེ་མི་བཟྱིས་ལགས། ཟེར་གསུངས་དོ་བཟུམ་སྟེ་ ཉེ་མ་ལས་ཤེས་མི་འདི་ལུ་ཉེན་སྐྱེལ་
 རང་མན་ཐབས་ སྟོམ་ཡོད་ཟེར་བྱ་ནི་ཨིན་ལགས། དང་བཅས་ར་འབྲུག་པའི་མི་སེར་གོར་དང་ལྷག་པར་ཏུ་
 མོང་ལུ་བྱ་མི་དངོས་པོ་ཚུ་ཅན་དམིགས་གསལ་ཀྱི་སྟེ་བདག་འཛིན་འབད་མི་ཚུ་གིས་ ཅ་ཆས་འདི་ཚུ་ག་ཅི་འབད་
 བདག་འཛིན་ཐབས་དགོ་པ་སྟེ་ཟེར་བ་ཅིན་ དེ་ལུ་གནས་སྐབས་ཀྱི་དགོས་པ་དང་ མཐར་བུག་གི་དགོས་པ་
 གཉིས་ཡོད་ཟེར་བྱ་ནི་ཨིན། དང་པ་རང་ ཅ་རྟིང་ཚུ་བདག་འཛིན་ཐབས་པ་ཅིན་ ས་རྩོགས་འདིའི་ཡུལ་ལྷ་
 གཞི་བདག་རྣམས་བྱུགས་མཉེས་ཏེ་ རྒྱལ་འབ་ནང་ཆར་ཚུ་དུས་སུ་འབབ་ ལོ་སྐྱུགས་རྟུག་ཏུ་ལེགས་
 བད་ལུག་འབྲུག་ཚོད་སོགས་གོར་ནི་སྟེ་ བདེ་སྦྱིད་ཚོགས་ལྡན་ཀྱི་དཔལ་ལུ་འོངས་སུ་སྦྱོད་པ་བྱེད་པའི་
 རྒྱལ་ཡོངས་དགའ་སྦྱིད་དཔལ་འཛོམས་ཡང་ངམ་ངམ་བྱུགས་ཀྱི་འགྲུབ་ནི་ཨིན། ད་ལྟོ་དང་བཅས་ར་སོ་སོ་སྦྱོ་བའི་
 གནས་སྐབས་སུ་སྐྱེ་གསུང་བྱུགས་རྟེན་ཉམས་གསོ་བྱ་མི་འདིས་བསོད་ནམས་ཀྱི་ཚོགས་བསགས་ནས་རིམ་གྱིས་ཡེ་
 ཤེས་ཚོགས་ཡང་ཚོགས་ཏེ་ མཐར་བུག་སྐྱེ་གསུམ་ཡེ་ཤེས་ལྡེའི་བདག་ཉིད་ཚོགས་པའི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གོ་འཕང་ཐོབ་
 པར་འགྱུར་བ་ཨིན་ལགས།

“མི་གཅིག་འོངན་རྒྱུད་ལུས། རྩ་གཅིག་འོངན་རྩི་ལུས།

*If a person is able, it will be evident already from his youth
 If a horse is superb, it will be evident already from its youth*

I. **Introduction** (by Lopen Ngawang Tengye and Lopen Tshoki Dorji)

This Handbook is intended towards the preservation of textiles, in specific, managing and protecting the sacred invaluable religious objects of Bhutan such as *ladris*, *thangkas*, *thongdroels*, *tenkheps*, *chubu gyeltshen* (canopies, applique thangkas, alter covers) etc. It is for the use of the monks of the Central Monastic Body in general. Precisely, it is for the use of the *Gelongs* (ordained monks), *Gomchens* (lay monks) and *Anims* (nuns) in the various *Shedras* (Buddhist Colleges), *Drubdes* (Meditation Centers), and Nunneries across the country as well as for the caretakers of the *Lhakhangs* all over Bhutan.

These age-old relics are an outcome of the hard work and dexterousness of our forefathers over hundreds of years and today they are priceless possessions of the Nation. It is therefore of utmost significance that these sacred objects be preserved keeping their original sanctity. While we talk of preservation it is important that we learn and understand the right ways. This handbook is an outcome of the hard work, knowledge and dedication of *Aum Julia Brennan* from the United States who is an expert in conservation.

We have a saying in *Dzongkha* "If you don't converse, even a father and son will not know each other". In a similar note, if you don't read this handbook, you probably wouldn't understand the ways to preserve these precious objects but if you take some of your time and go through this Handbook with interest, you will understand many different aspects and skills of conservation. Even if you know a little already, this Handbook would enhance your knowledge and understanding.

There are two noble reasons why we should preserve and take care of these objects: the immediate and ultimate benefit. The use of relics, and ornamental religious objects such as *Chenzig dar'cangs*, *Drawa Draches*, *Thrikheps*, *Tenkheps* etc. symbolize respect and offerings to the Buddha and are a sacred component of our culture, one of the main pillars of Gross National Happiness. These relics impress the local deities who thus ensure that the country receives enough timely rainfall, bountiful harvest, eliminates

sickness and war and thus achieves Gross National Happiness. The ultimate benefit of course is to attain Buddha hood through the merits derived from the preservation of these objects.

It is believed that the mere presence of such sacred objects bring peace and happiness in the country. These exquisite textile relics are genuine artistic products of our forefathers and it is with a broader perspective of conserving textiles all over the world and in Bhutan in particular that this Handbook has been brought out. We are hopeful that this Handbook will contribute in lengthening the lives of these sacred works of art and conserving them for posterity.

2 རྒྱལ་ལུངས་དང་རོས་ལེན། ། རྒྱེས་མིེ་ སྐྱུ་ལི་ཡ་ ཨེམ་ སྒེར་ན་བློན། །

ལག་དེབ་འདི་ལོ་ངོ་མང་རབས་ཅིག་གི་རིང་ལུ་ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ནང་གི་ ཐགས་རིགས་ཚུ་མི་ཉམས་སྐྱོན་སྦྱང་དང་
ཉམས་པ་གསོར་རྒྱུད་ཀྱི་ཐོག་ལས་ སློབ་སྦྱོར་འབད་བའི་སྐབ་འབྲས་ཨིན། དགོས་ཚུ་ལུ་སྦྱང་བཟུང་བྱིན་དགོ་པའི་
ཐབས་ལམ་དང་ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་གི་གདམས་ཁ་ལ་གི་བྱུགས་འཆར་འདི་ ཐགས་རིགས་འགྲེམ་སྦྱོར་ཁང་གི་སྐབས་འཛིན་
མི་དབང་ཨ་ཞེ་སངས་རྒྱལ་ཚེས་སྦྱོན་དབང་ལྷུག་མཚོ་གི་བྱུགས་སྦྱོན་དང་འབྲེལ་ཏེ་ཨིན། རྒྱལ་འབྲས་ནི་བཟུམ་
འཛོན་མི་འདི་ མི་དབང་ཨ་ཞེ་མཚོ་གིས་ ང་བཅས་ལུ་སེམས་ལྷུགས་བཅུགས་ཏེ་ རྒྱལ་གོམ་མཛེད་པ་ལས་
བརྟེན་ཏེ་ཨིནམ་ལས་ མི་དབང་ཨ་ཞེ་མཚོ་གི་ལུ་ ཉིང་དངས་མའི་དཀྱིལ་ལས་རང་བཟོན་ཆེ་ཟེར་བྱ་བྱེ་ཨིན།

ལྷ་སྐོར་ཉམས་སྐྱོང་པ་ སྐྱུ་ལི་ཡ་སྒེར་ན་བློན་དང་ ཐགས་རིགས་འགྲེམ་སྦྱོར་ཁང་དང་རྒྱལ་ཡོངས་འགྲེམ་སྦྱོར་ཁང་གི་
ལས་གཤེགས་ཚུ་མཉམ་ཐུབ་ཀྱི་ཐོག་ལས་ གསང་ཚེས་འཁོར་དང་ མགར་ས་ རྟོལ་ག་ རྟོང་གསར་
སྦྱང་མཚོ་བགྱིས་བསྐྱང་ དེ་ལས་ རྟོལ་གོ་མཚོ་རིམ་བཤད་གྲ་དང་ ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་གི་ བང་རྟེན་ཚུ་ཅན་
མང་རབས་ཅིག་གུར་ལུ་འབད་ཡོད་པ་དང་ འདི་ཁར་གྱི་དགོས་ཚུ་ལུ་ བཀག་ཐབས་ཀྱི་ཐོག་ལས་བདག་འཛིན་
དང་ བསལ་བཞག་ཐངས་ཀྱི་གནས་སྤངས་ལེགས་བཅོས་ དེ་ལས་ ཐགས་རིགས་ཉམས་སྐྱོང་གི་གཞི་རྟེན་ཐབས་
ལམ་ཚུ་གིས་སྐོར་ལས་ སྦྱང་བཟུང་བྱིན་ཡོད་པ་ཨིན།

འདི་གི་སྐབས་ ལྷ་ཁང་དང་དགོན་སྡེ་ཆ་མཉམ་ནང་ བདག་འཛིན་ཐབས་ཐངས་ཀྱི་ཐབས་ལམ་མ་ཤེས་པ་
མཛེད་ཁང་ཚུ་ནང་ཉམས་སྐྱོང་བཟུང་བཟུང་པ་ བཟུང་འབྲུང་དང་ཐལམ་ འབྲུབ་ བྱི་ཅི་ལ་སོགས་པ་ལས་བརྟེན་པའི་
གོམ་ཚུ་དང་ སྦྱོན་བྱུགས་ཏེ་ཡོད་མི་ཚུ་མཚུ་བཅོས་ཁ་རྒྱལ་བྱི་གི་ཐབས་ལམ་ཚུ་ལྷ་བའི་ལ་སོགས་པའི་ དགོས་
མཁོ་དང་དཀའ་ངལ་ཚུ་ ཆ་འདམ་འབད་ཡོད་པ་མཚོང་ཅི། དགོས་ཚུ་འདི་ཚུ་ཡང་ ཐབས་ལམ་ཚུ་ལྷ་བའི་ལུ་
སྦྱོབ་དང་དངས་འདོད་སྦྱོམ་ཡོད་པའི་ཁར་ ཉམས་སྐྱོང་གི་ལག་རྩལ་ལྷུང་དུ་འཕགས་པ་སྤེའུག། ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་
ཚུ་ནང་གི་དབུ་འཛིན་ཚུ་གིས་ཡང་ ཁོང་རའི་དགོས་ཚུ་ བང་རྟེན་ཚུ་ཉམས་སྐྱོང་འབད་ནི་ནང་སྦྱང་བཟུང་བྱིན་ནི་
ལུ་འདོད་པ་དང་རྒྱལ་གོམ་སྦྱོམ་འདུག། དེ་འབདམ་ད་སྡེ་ཚོན་འདི་གིས་ ལྷ་ཁང་དང་ དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་དུས་གཉེན་

ཀྲུང་ལཱ་འབད་དེ་སྤོད་ཐབས་མེད་པ་ལས་ ཅ་ཆས་བདག་འཛིན་གི་ ཕན་ཐབས་ཅན་གྱི་ལག་དེབ་གཅིག་བཏོན་དགོ་
པའི་ དགོས་མཁོ་ འབྲུང་ཡི་ཟེར་ཁྱེན་ཡིན།

ལག་དེབ་འདི་ཐགས་རིགས་འགྲུལ་སྐྱོན་ཁང་དང་རྒྱལ་ཡོངས་འགྲུལ་སྐྱོན་ཁང་ དེ་ལས་ དགོས་པ་མང་རབས་ཅིག་
གིས་ མཉམ་ཐུབ་གྱི་ཐོག་ལས་ བརྒྱབ་བརྒྱབས་པའི་ལས་འགུལ་ཅིག་ཡིན། ར་བཅས་གྱི་རྟོང་ལས་
ལག་དེབ་འདི་ལས་ བརྟེན་ཏེ་ དགོས་པ་ཚུ་གི་ རྫོང་དང་རྫོང་ཁང་ཚུ་ནང་གི་ནང་རྟེན་ཅ་ཅན་ཚུ་ ལེགས་ཤོམ་སྟེ་
བདག་འཛིན་ཐབས་ཚུ་གས་ པའི་རེ་སྐྱོན་ཡོད། རྒྱུད་གྱི་འ་ནི་ལག་དེབ་འདི་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་
ཕྱིན་རྒྱབས་ཅན་གྱི་ཅ་ཆས་དང་དམ་ཚོས་གཉིས་ཆ་ རང་ཡུན་བརྟན་འབད་གནས་ནི་ལུ་ཕན་ཐོགས་ཡོད་པ་ཡིན།

དམིགས་བསལ་གྱི་དགའ་འཚོར་: མི་དབང་ཨ་ཞེ་སངས་རྒྱལ་ཚོས་སྐྱོན་དབང་ཕྱུག་མཚོག་གིས་ ར་བཅས་ལུ་ གནས་
སྐབས་དང་ སེམས་ཤུགས་གནང་མི་འདི་ལུ་བཀའ་རིན་ཆེ་ཟེར་ཁྱེན་ཡིན། དེ་ཕྱིན་ལོ་ ༢༠༠༣ དང་ ༢༠༠༥
དེ་ལས་ ༢༠༠༧ ལུ་སྐྱོང་བརྟན་གྱི་མ་དདུལ་དང་ ལག་དེབ་འདི་བཏོན་ནི་འོ་མ་དདུལ་ལྷོགས་རམ་མཛད་གནང་མི་
གོ་གྱི་ལས་ཚོགས་དང་འབྲུག་གི་ཆ་རོགས་ཚུ་ལུ་བཀའ་རིན་ཆེ་ཟེར་ཁྱེན་དང་འབྲེལ་ ཞལ་བཀོད་བསྐྱབ་བྱ་དང་རྒྱབ་
སྐྱོར་གནང་མི་ ཐགས་རིགས་འགྲུལ་སྐྱོན་ཁང་གི་ མདོ་ཚེན་སེང་གོ་དོ་རྗེ་དང་ འགྲུལ་སྐྱོན་ཅ་གཉེར་ཚོ་རིང་གལུ་སྐྱོན་
དཔལ་འབྱོར་གཉིས་དང་ པར་དང་བཟོ་བཀོད་གྱི་རྒྱབ་སྐྱོར་ཕྱིན་མི་ཤས་ཀྱི་ཚོན་ དེ་ལས་ རྣམ་རྒྱུ་ལ་ཀུན་དགའ་
ལྷན་གྲུབ་དང་ ལུན་དག་འབད་མི་ སློབ་དཔོན་དག་དབང་བསྟན་རྒྱལ་དང་ སློབ་དཔོན་མཚོ་སྐྱེས་དོ་རྗེ་གཉིས་ལུ་
ཡང་བཀོད་ཆེ་ཟེར་ ཁྱེན་ཡིན།

ལག་དེབ་འདི་གིས་མི་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་ཕྱིན་མི་ སྤོར་རྒྱལ་ཡོངས་འགྲུལ་སྐྱོན་ཁང་ནང་ལས་ དོ་རྗེ་དབང་ཕྱུག་དང་ཀ་
ལཱ་ལོག་ཤལ། ཐིམ་ཕུ་ཐགས་རིགས་འགྲུལ་སྐྱོན་ཁང་ནང་ལས་ སང་གི་ཏ་གུ་རུང་དང་ དར་གོ་སྤིད་ཐལ་
ཀུན་བཟང་ ཚོས་སྐྱོན་ ཚོ་དབང་བཟང་མོ་ དེ་ལས་ ཚོ་རིང་དཔལ་སྐྱོན། ཡུ་ཨེས་ཨེ་ལས་ ཐགས་རིགས་
ཉམས་སྲུང་པ་ ལྷུ་ལི་ཡ་ རྟེན་ལྗོན། བཀྲིས་བསྐྱང་རྟོང་མཚོ་དགོན་པ་ལས་ དབུ་འཛིན་ཚོ་དབང་དང་ སློབ་དཔོན་

ཚེ་རིང་ དེ་ལས་ཚེ་རིང་རྒྱལ་མཚན་ ཀླུ་དགའ་ལོ་རྒྱུ་དང་ བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་། རྩ་མགོ་མཐོ་རིམ་བཤད་གྲྭ་
 ལས་ སློབ་དཔོན་དག་དབང་བསྟན་རྒྱས་དང་ སློབ་དཔོན་མཚོ་སྤྲེལ་དོ་ཇེ། ཀྲོང་གསར་རྫོང་ནང་ལས་ སློབ་དཔོན་
 བསོད་ནམས་དོ་ཇེ་ བཀྲིས་དཔལ་ལྷན་དང་ དབང་གྲགས། དེ་ལས་ ཐིམ་ཕུ་བཀྲིས་ཚོས་རྫོང་ནང་ལས་
 སློབ་དཔོན་ཚེ་རིང་ དོ་ཇེ་དང་སློབ་དཔོན་ཕུན་ཚོགས་ཚུ་ གེ་ར་ལུ་ བཀའ་རྒྱུ་དགའ་ལོ་རྒྱུ་ཡོད་ཟེར་བྱ་ཞུ་ཞིན།

II. Background and acknowledgement *(by Julia M Brennan)*

This Handbook is the product of several years teaching textile conservation and preventative conservation in monasteries. The idea for the monk training, as well as the selection of monasteries is due to Her Majesty, Ashi Sangay Choden Wangchuck, the Patron of The Textile Museum. It is to Her Majesty that we owe our inspiration and deepest gratitude.

Julia Brennan, a visiting conservator, teamed up with Textile Museum and National Museum staff and worked on sacred objects in Sangchoekhor, Gasa, Talo, Trongsa, Tashigang Hongtsho, and Tago monasteries. At each site, we trained monks in the basics of preventative care, improving storage conditions, and conserving (repairing) relic textiles.

We observed similar problems and needs in each monastery. These included a lack of information about handling and care, poor storage conditions with mildew, food, dust, insects and rats affecting the sacred objects, and a deep desire for the knowledge to repair damage and change circumstances. The monks, were eager to learn, and excelled in conservation handskills. The Principals were keen to have the monks trained in preservation and better care for the wealth of relics that live in the monasteries. Since our team cannot work in monasteries training full time, the idea of a useful collections care Handbook was born.

The Handbook is a collaborative project, written and edited by staff of the Textile Museum, National Museum and many monks. We hope that this book will serve as a guide for many monks so that they can take good care of all

the sacred treasures kept in the Dzongs and temples. It is designed as a training manual and reference. If you use this guide, the sacred art will live longer and so will the dharma.

Special thanks to: Her Majesty Ashi Sangay Choden Wangchuck for her idea and inspiration. The Getty Foundation and The Friends of Bhutan for graciously providing the funding for the Handbook and the three training projects in 2003, 2005 and 2007. Mr. Singye Dorji, Director and Ms. Tshering Uden Penjor, Curator of the Textile Museum for facilitating the workshops and monastic site visits, and invaluable direction. Special thanks to Pema Tshering, Dorji Wangchuk and Gelay Jamtsho from VAST Voluntary Artists' Studio Thimphu for the layout and illustrations. Big thanks to Kuenga Lhendup for English and Dzongkha translations and Lopen Ngawang Tengye and Lopen Tshoki Dorji for editing.

Individual thanks to all the writers and contributors, they really made the Handbook: Dorji Wangchuk and Kamal Pokwal , National Museum Ta Dzong, Paro; Sangita Gurung, Dago Sithey, Kunzang Choden, Tshewang Zangmo , Tshering Pelden, The Textile Museum, Thimphu; Uzen Tshewang and Lopen Tshering, Tashigang Hongtsho Geompa; Tshering Gyeltshen, Kuenga Norbu, Sonam Tshering, Tashigang Hongtsho Goempa; Lopen Ngawang Tengye and Lopen Tshoki Dorji, Tago Shedra; Sonam Dorji, Tashi Pelden, Wangda, Trongsa Dzong; Lopens Tshering Dorji and Phuntsho , Tashichoedzong, Thimphu.

८८ མི་ཡུལ་ལུ་སྤྱི་རུང་ནག་གསུམ། འད་ཡུལ་ལུ་སྤྱི་རུང་ཚེ་གཅིག།

*Even if you find peace in foreign countries,
You can only stay there for three days;
Even if you live in suffering in your homeland,
You stay there for a whole life time*

3 བཀག་ཐབས་ཀྱི་ཐོག་ལས་ཉམས་སྲུང་འབད་ནི་དང་ཅཱ་ཆས་བདག་འཛིན་འབད་ཐབས་ཀྱི་དོ་སྲོད།

ལྷ་ཁང་དགོན་སྡེ་ཚུ་ནང་ཡོད་པའི་ རང་རྩེན་ཕྱིན་རྒྱབས་ཅན་ཚུ་ཆ་མཉམ་ འབྲུག་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཚཱ་ལྷགས་ཀྱི་རྒྱལ་རབས་
 དང་ སྲུང་སྲོལ་གྱི་ཡན་ལག་ཅིག་ཡིན་མ་དང་ མང་ཤོས་རང་ རིམ་གྲོ་དང་ རྩོད་འབྲེལ་དག་འཁྲོན་ཚུ་གི་སྐབས་ལུ་
 ལག་ལེན་འཐབ་ཡིན། ལ་ལོ་ཅིག་རྒྱིང་མ་ཐལ་ཏེ་ འཛིག་ཉེན་ཆེན་གཏོ་འབད་ཡོད་པ་ལས་རྒྱལ་རབས་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་
 འདི་ཚུ་ བདག་འཛིན་མ་འཐབ་པ་ཅིན་ མེད་པ་ཐལ་ཞིའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་ཡིན་རུང་ འཛིག་རྩོད་པའི་དཔྱེ་གཏམ་ལུ་ཡང་
 ཚུ་མ་འོང་མ་ལས་གཡུར་བ་དང་ རྒྱ་མ་འོང་མ་ལས་རིམ་གྲོ་བེར་སྐབ་དོ་བཟུམ་སྟེ་ འདི་ཚུ་ཉམས་སྲུང་འབད་དེ་བཞག་
 པ་ཅིན་ཡུན་རིང་མ་འབད་བཞག་ནི་ལུ་ཕན་ཐབས་ཡོད། རྩོད་ཅཱ་ཆ་ཅན་གྱི་ཅཱ་ཆས་འདི་ཚུ་བདག་འཛིན་འབད་མི་ཅིག་
 འབད་མ་ལས་ འདི་ཚུ་ལེགས་ཤོམ་འབད་རྒྱུ་སྦྱོར་འབད་དེ་ གཞོན་རྒྱུན་འབྲུང་ནི་ལས་སྲུང་སྦྱོབ་འབད་དགོ།
 འགན་ཁུར་དང་པ་འདི་ གཞོན་རྒྱུན་འབྲུང་མ་བཟུག་ནི་འདི་ཡིན་མ་དང་ གཉིས་པ་འདི་ གལ་སྲིད་གཞོན་རྒྱུན་འབྲུང་པ་
 ཅིན་ ཉམས་བཅོས་དང་ཉམས་སྲུང་འབད་ནི་འདི་ཡིན།

III. Introduction to Preventative Conservation and Collections Care

All the sacred objects in the monasteries are part of Bhutan’s rich Buddhist history and heritage. Many are used for pujas and festivals. Some are very old and fragile. These artifacts have a short life if we don’t take care of them. They will be used up. Preserving them will extend their life. Your job as caretakers and good stewards is to properly care for these sacred objects. You need to protect these objects from physical harm and environmental damage. The first and most important job is to prevent damage from occurring. The second job is to repair or conserve the damages that have occurred.

ཉམས་སྲུང་འབད་ནི་ལུ་དབྱེ་བ་གཉིས་ཡོད་པེ།

There are two parts to conservation:

༡ བཀག་ཐབས་ཀྱི་ཐོག་ལས་ཉམས་སྲུང་།

༢ བཅོལ།

1. Preventative Conservation

2. Treatment

འགན་ལུར་རོ་མ་འདི་རང་བཀག་ཐབས་ཀྱི་ཐོག་ལས་ཉམས་སྲུང་འབད་ནི་འདི་ཨིན་མ་དང་ ལག་དེབ་ལག་ལེན་འབབ་མི་དགོསོང་
 ཚ་མ་ཉམ་ཀྱི་ལག་ལེན་འབབ་ཚུགས། ཉིན་ལྟར་བཞིན་དུ་ཅ་ཆས་ཚུ་ལེགས་ཤོམ་འབད་བདག་འཛིན་འབད་བ་ཅིན་
 གཞོན་རྒྱུ་འབྱུང་ནི་ལས་བཀག་ཚུགས། གནས་སྐབས་འདི་ག་དེ་སླེ་ལེགས་བཅོས་འབད་ཚུགས་ག་གི་བསམ་འཆར་བཀོད་ཐོག་
 ལས་ ལེགས་བཅོས་འབད་ནིའི་ཐབས་ལམ་བསྐྱོག་དགོ། དཔེར་ན་ ཉམ་ལས་བརྟེན་པའི་གཞོན་རྒྱུ་ལས་བཀག་ཐབས་འབད་
 བཅོལ་ལུ་ རྒྱ་ལས་ལག་ལེན་འབབ་ནི། འབྲུབ་དང་བྱི་ཅི་ལས་བརྟེན་པའི་གཞོན་རྒྱུ་བཀག་ཐབས་ཀྱི་དོན་ལུ་
 མཛོད་ཁང་ནང་ལུ་བཟུང་འབྱུང་གི་རིགས་ཚུ་མ་བཞག་པར་འཕུག་ནི། བཅོལ་པ་མི་བསྐྱེ་ནིའི་དོན་ལུ་ལག་ཉིང་སངས་སངས་འཕྱུ་
 བཅོལ་ལུ་ སྐྱ་ཐང་ཚུ་བཟུང་འབད་ལག་ལེན་འབབ་སྟེ་ཉམ་ལས་སྲུང་ཐབས་འབད་ནི། གནས་སྐབས་ཀྱི་སྐབས་ཉམ་སྲུང་བཀག་ཐབས་ལས་
 ཉམས་སྲུང་ཐབས་ལུ་ སློག་མེ་ལས་བརྟེན་པའི་རྒྱང་འཁོར་ལག་ལེན་འབབ་ནི་ཚུ་ མ་ཉམ་བྱིན་རྒྱབས་ཅན་གྱི་ཅ་ཆས་ཚུ་བདག་འཛིན་
 འབད་ནིའི་ཐབས་ལམ་ཨིན།

The most important job is No. 1 Preventative Conservation. This can be done by all monks who use this Handbook. Prevention of damage is done every day by taking special care of the artifacts. Ask yourself how conditions can be improved and take the small steps to change the current conditions. Such as: Prevent damage from sunlight by putting up curtains, prevent insect and rat damage by removing foods from storage rooms, prevent soiling by washing your hands, prevent tears and splits in thankgas by handling them gently, prevent mildew damage by using an electric fan in the summer. These are all examples of preventative steps to protect the sacred objects.

ཅའཆས་འདི་སྒྲོན་མ་ལས་མེད་པ་ཤོར་ཏེ་ཡོད་པ་ཅིན་ བཅོས་ཁ་རྒྱབ་དགོས་ཡིན། ལམག་ཕུལ་གྱི་ཐོག་ལས་འབད་འཕུག་ནི་དང་འབྲུ་ནི་
 ཅ་བཏོན་སྒྲིང་སྒྲིང་བཟོ་ནི་ དེ་ལས་ སྒྲོན་ཞུགས་མི་ཚུ་ཉམས་བཅོས་འབད་ནིའི་ལཱ་ཚུ་ཆ་མཉམ་ བཅོས་ཁ་རྒྱབ་ནིའི་གལ་ཁར་
 ཚུད་པ་ཡིན། བཅོས་ཁ་རྒྱབ་ནི་འདི་ གཤམ་ག་བཅོས་བཟུམ་འབད་མགུ་ཚུ་གས་དྲགས་གྱི་ལཱ་ཅིག་ཡིན་མ་ལས་ལྷན་
 རིག་དང་མཐོ་ཆས་ཚུ་ཚུལ་མཐུན་འབད་དགོས་ཡིན།

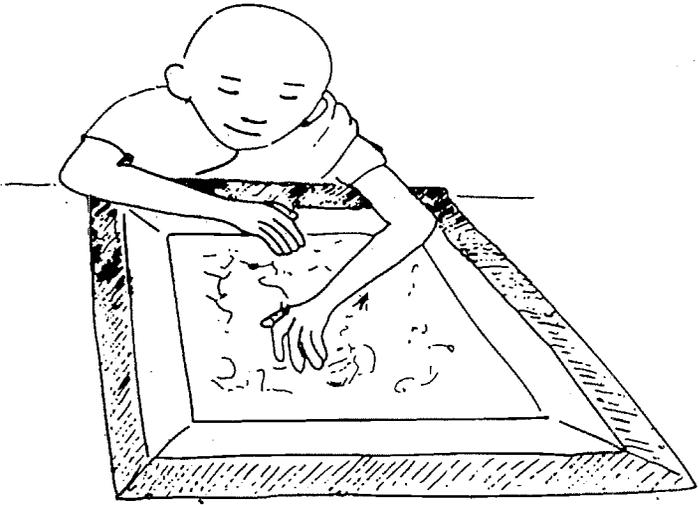
When an object is already damaged, then it may need Treatment.

Treatment is the skilled practice of cleaning, stabilizing and repairing damage to a relic. Treatment is complicated like surgery and requires expertise and the correct materials. All conservation treatments must be reversible and use the least invasive methods and safest materials.

ནམ་རང་ཡིན་རུང་ ཉམས་སྲུང་གི་སྒོ་བ་སྒྲོང་ག་ནི་ཡང་མེད་པར་ ཕྱིན་ལྗབས་ཅན་གྱི་ཅའཆས་ཚུ་བཅོས་ཁ་རྒྱབ་ནིའི་ཕྱིས་མ་རྒྱབས།
 སྐྱེ་ཐང་ དང་མཐོང་གོལ་ཚུ་གུར་ཉམས་སྒྲོན་ཡོད་མི་ཚུ་ ཉན་བཀལ་རང་སོ་སོར་གྲུས་འགྲོ་ནིའི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་ལས་
 ཚུ་འབྲུ་ནི་མི་འོང། ཆོམ་ ལེགས་ཤོམ་མ་རྒྱབ་འདུམ་ སྐད་པ་ཚོས་གཞི་མ་མཐུན་མ་ ཚོད་ལས་བཟུལ་ཏེ་འབྲུ་ནི་
 སྒྲིན་གྱི་རིགས་ ཚུམ་ སེན་མོ་ དེ་ལས་ སེལ་གྲེབ་ (cellotape) ཚུ་ཆ་མཉམ་གྱི་ གཞོད་རྒྱུན་རྒྱབ་སྟེ་
 འཕྲལ་འཕྲལ་སྒྲོན་སྒོམ་ཞུགས་ཏེ་ བཅོས་ཁ་རྒྱབ་མ་བཏུབ་ ཐལ་འོང།

Please do not try and repair a relic without conservation training. Don't wash a thongdroel or thangka – it could fall apart. Bad stitching with thick

unmatched threads, excessive cleaning, glues, rice, nails, and cellotape all cause damage. Sometimes this damage is irreversible. That means that it cannot be removed or fixed.

ཕྱིན་ལྗབས་ཅན་གྱི་ཅའཆས་འདི་ཚུ་བདག་འཛིན་འབད་མ་དུ་ སེམས་དྲན་མ་བཏོན་ཏེ་ག་དེ་བཟུམ་ཟུག་

འབད་དགོཔ་འདི་གལ་ཆེ།   གལ་ཆེ་ཤོས་འདི་རང་   ཅ་ཆས་འདི་ཚུ་ལུ་སྦྱོན་ཞུགས་ནི་ལས་བཀག་ཐབས་འབད་དེ་
 བདག་འཛིན་འབད་ཐབས་ལུ་ ལག་དེབ་འདི་ བླང་བཀོད་དེ་ཡོད་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་རྟོང་རྟོ་ཚུ་ལག་ལེན་འབབ་དགོཔ་ཡིན།
 གོགས་རམ་གྱི་དོན་ལུ་ དག་སྦྱོང་དང་ འགྲུམ་སྦྱོན་ གི་ལས་གཡོགས་ཚུ་ལུ་སྦྱོང་བརྟམ་བྱིན་ཏེ་ཡོད་པ་ལས་
 འབྲེལ་བ་འབབ་དགོཔ་ཅིན་ ལག་དེབ་འདི་འི་མཇུག་ལུ་ཡོད་མི་ཐོ་འདི་ གཟིགས་གནང་།

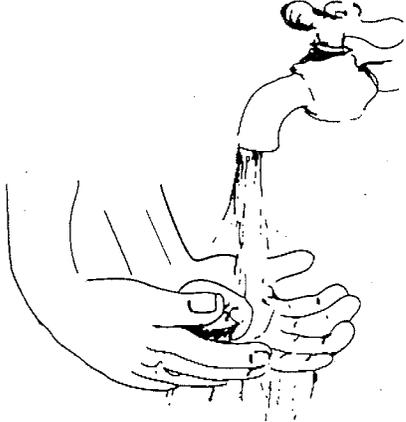
Doing less is better. Be mindful about how you care for these sacred objects.
 The most important task is following the simple steps in this Handbook to protect and prevent damage. There are monks and museum personnel who have been trained and can assist. (see list at back of Handbook)

ལྷོ་གཙང་སྤྱི་ཐོག་ལས་ཁྲིམ་གྱི་འཛིན་སྦྱོང་འབད་ཐབས།

IV. Good Housekeeping – Cleanliness

བཙོལ་རྒྱུ་ནི་ལས་བཀག་ཐབས་འབད་ནི་འདི་ཉམས།

“Prevention is better than the cure.”

གཙང་སྤྱི་འཕྲོད་བསྟེན། རང་གི་མིག་གིས་མ་མཐོང་རུང་ ང་བཅས་རའི་ལགས་འདི་ཚུ་གུ་རྟེན་པ་དང་དུམ་ཚུ་འོང་ནི་འི་ཉེན་ལ་
 ཡོད་པ་མ་ཚད་ འདི་ཚུ་ཅ་ཆས་ཚུ་གུ་ཤོག་སྟེ་ བྱུལ་ལས་འཕྲུག་མ་ཚུགས་པ་ཐལ་ནི་ཡིན་མཁེས་ བློ་རང་འབད་རུང་
 ཅ་ཆས་ཚུ་ལག་ལེན་འབབ་ད་ ལག་ལུ་བཟོད་སངས་སངས་ཚུ་བཙུགས་དགོཔ་ཡིན། ཉེན་ཅེ་བཞིན་དུ་ཚུ་འབྲུ་སྟེ་
 མཛོད་ཁང་ནང་ལུ་ ལག་ལུ་བཟོད་ སངས་སངས་ཆ་གཅིག་བཞག། ཅ་ཆས་ཚུ་ལེགས་ཤོམ་འབད་བདག་འཛིན་འབད་ནི་འདི་
 དང་པ་ རང་གི་གཙང་སྤྱི་ལས་འགོ་བཙུགས་པ་ཡིན།

Personal cleanliness. Our hands are often dirty and oily. Maybe you cannot see this dirt, but it is there. This dirt transfers to the objects and is difficult or impossible to remove later. Wear clean gloves when handling objects. If the gloves are dirty, they are NO GOOD. Wash them every day and keep a clean pair in the storage room. Good care of the objects starts with your cleanliness.

ཀ ཅ་ཆས་ཚུ་ལག་ལེན་འབྲེལ་པའི་སྐབས་ འཕུང་ནི་གི་རིགས་དང་ རྫོ་མ་ལ་སོགས་པ་བཟུང་ནི་མི་དོང་། བཟུང་འཕུང་
 ལག་ལེན་འབྲེལ་པ་ཅིན་ལག་པ་ཉིང་སངས་སངས་མི་དོང་ནི་ཡིན་མ་དང་ དཀར་མེ་ཚུ་བཟོ་བ་ཅིན་ ལག་པར་རུམ་རེག་
 བྱི་ཡིན་མ་ལས་ ཡལ་མ་བདུབ་པའི་ནག་ཐིག་ཚུ་ཕོག་ནི་ཉེན་ཁ་ཡོད་ཟེར་ལུ་ནི་ཡིན།།

- a. No eating, drinking or doma when you are working with the sacred objects. Drinks can easily spill. Food and doma leave permanent stains. If you are eating, then your hands are not clean. After you have been filling butter lamps, your hands are oily.

ལ མཐུང་འཁོར་གཙང་སྒྲུབ་ ལྷ་ཁང་གཙང་ཉོག་ཉོ་བཞག་པ་ཅིན་ལྷ་ཁང་དང་ཅ་ཆས་གཉིས་ཆ་རང་ ཡུན་རིང་མ་འབད་སྟོང་
 བྱི་འེམ་མན་ཡོད་པ་ལས་ ལྷ་ཁང་འདི་གཙང་ཉོག་ཉོ་འབད་བཞག་ནི་འདི་འགན་ཁུར་གལ་ཆེ་ཤོས་ཅིག་ཡིན།

- b. Cleanliness of Spaces. "A clean lakhang will live a long life." "Cleanliness is next to Godliness" Keeping the lakhang clean will extend the life of sacred art. Keeping the lakhang clean is a very important job!

ག ཐགས་རིགས་དང་ ཀའི་བ དེ་ལས་ ལྷགས་དང་སྐྱེ་རྒྱུ་གསུང་རྒྱུ་ལ་སོགས་པ་གཅི་ལྷ་ཡང་རྒྱུ་པ་དང་ཐལ་ཕ
 འདི་ ལེགས་ཤོམ་མེན། དྲིག་པ་མང་དྲགས་པའི་གང་ལས་ ཅ་ཆས་ཚུ་ནང་སེམ་སྟེ
 ཚོས་གཞི་ཡང་བསྐྱར་བཏང་མ་ཡིན། ཐལ་ཕ་གིས་ཐག་རིགས་ཚུ་བཟའ་སྟེ་ མེད་པ་བཏང་མ་མ་ཚད་
 ཡུན་རིང་མ་སོང་པ་ཅིན་ འཕྲུག་ཡང་མ་བཏུབ་འགྲོམ་ ཡིན།

c. Dirt and dust are bad for textiles, books, metal and sculptures. As the dirt accumulates, it soaks into the object, staining it and changing the color. Dirt chews up the textiles and damages them. After some time, the dirt cannot be removed.

ང དཀར་མེ་ཀོང་མ་ཚུ་ནང་རྒྱུ་ལོད་པ་ལས་ ཅ་ཆས་ཚུ་ལྷ་རིག་པ་ཅིན་འཕྲུག་མི་བཏུབ། དཀར་མེ་ལས་འཕྱོན་པའི་རྒྱ་
 པ་གིས་ ལྷ་བྲེས་དང་ རྟེན་ལེབས་ སྐྱ་ཐང་འདི་ཚུ་གནག་པ་བཟོམ་ཡིན།

d. The butter of lamps is oily and cannot be removed. The smoke from lamps is black and makes the ladrirs, tenkheps, thankgas and wall paintings turn black.

ཅ མར་ ལུ་མ་ ལ་ཟས་ ཐལ་ཕ་དང་ མེ་རྟོག་ལ་སོགས་པའི་བཟའ་འཕུང་འདི་ཚུ་ འབུབ་དང་བྱི་ཅི་ཚུ་གི་སྟོ་ཡིན་མ་
 ལས་ འབུབ་དང་བྱི་ཅི་ཚུ་འོང་མ་དང་རང་ ཅ་ཆས་ཚུ་མེད་པ་བཏང་མ་ཡིན།

e. Food, butter, rice, cookies, dust and flowers are food for insects and rats. Attracting the insects and rats invites them to eat the sacred objects.

“ མཚམས་ཚེད་ཤེས་ན་མཁས་པའི་རྩ་གས།།

To know your limits is the hallmark of a wise person

ཚ མྱོ་རྩུང་ཚུ་མ་བསྐྱམ་པ་བཞག་པ་ཅིན་ ཚད་ལས་འགལ་བའི་ཉི་མའི་འོད་པོ་གཞི་དང་ ཐལ་ཤ་ འབྲུབ་ཀྱི་རིགས་
 དེ་ལས་ བྱི་རྩུང་ཚུ་འོད་ནི་ཡིན་མ་ལས་ ཉིང་སངས་སངས་འབད་བཞག་ནི་འདི་ལྷ་ཁག་བཏང་འོང་།
 ཉི་མའི་འོད་དང་གློག་མེ་ལས་ བརྟེན་པའི་མེ་ ཚད་ལས་འགལ་ཉེ་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་ ཐགས་རིགས་དང་
 ཚོན་རིས་འདི་ཚུ་ ཚོས་གཞི་ཡལ་ བརྱུག་ནི་ཡིན་མ་མཚན་
 ལོ་ས་ཚེན་ཚུ་ཡང་ མེད་པ་བཏང་མ་ཡིན།

f. Open windows and doors let dust, dirt, insects, birds, and too much light inside. This makes your job of cleaning more difficult. Sunlight and strong electric lights fade the colors of textiles and paintings. Light destroys the silks. They tear and fall apart. Soon they are finished.

ཚུད་ཀྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་ཏོང་ཏོ།

Simple Steps: What you need to do.

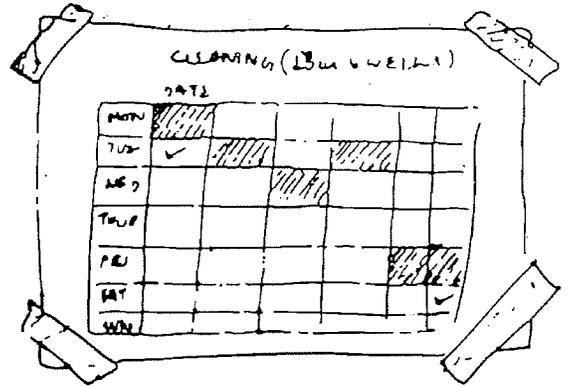
༡ ལྷ་ཁང་ནང་མ་འཇུལ་བའི་ཉི་མ་ ལག་པ་ལེགས་ཤོམ་འབད་ཚུ་འབྲུ་སྟེ་ ལག་ཤུབ་ཉིང་སངས་སངས་ཅིག་བརྱུགས།

1. Wash your hands before going into the lhakhang. Wear clean gloves.

2 ལྷ་ཁང་དང་མཚོན་བཤམ་ དེ་ལས་ མཚོན་ཁང་ཚུ་འཕྲུག་ནི་འདོན་ལུ་ཉེན་གངས་ཀྱི་དུས་ཚོད་བཟོ་སྟེ་ལག་ལེན་འབྲེལ།
 (དུས་ཚོད་གཤེ་འབད་བཟོ་ནི་ཨིན་ན་ ལག་དེབ་འདི་གི་མཇུག་ལུ་གཟིགས།) ཚོབ་ཚུ་བམ་འབད་བར་འགྲོས་ཀྱིས་སྟེ་
 ཆ་རོགས་གཅིག་དང་གཅིག་ཁར་ འཕྲུག་བརྟེན་གྱི་ལུ་ཚུ་དུས་ཚོད་དང་འབྲེལ་ཏེ་འབད་བཞིན་མ་ལས་ ལུ་འབད་བའི་
 རྩོ་ཚུ་ལ་གསལ་འབད་བཞག་དགོ།

2. Follow a daily schedule to clean the lhakhang, alters and store. (see the schedule at back of the Handbook) Follow this routine dutifully. Write the details of what you did in the schedule. Work with a partner. Take your time.

3 རས་ཉིང་སངས་སངས་དང་ བྱའི་སྐྱུ་གི་བཟོ་བཟོ་བའི་ཐལམ་འཕྲུག་ནི་ཅ་ཆས་ཚུ་ལག་ལེན་འབྲེལ། ཐལམ་དང་བཟའ་
 འཕྲུང་འབོ་འབོམ་ཚུ་ལེགས་ཤོམ་འབད་བཟླ་བཞིན་མ་ལས་ ག་ལག་གི་ལུག་དང་ ཉང་དང་གདན་འདི་ཚུ་གི་འོག་
 དེ་ལས་གནམ་པང་ཚུ་ལྷན་དག་འབད་འཕྲུག་སྟེ་ ཐལམ་དང་ བབ་ཤེམ་གྱི་ཚང་ཚུ་ཆ་མཉམ་ཉིང་སངས་སངས་འབད་
 འཕྲུག་དགོ།

3. Use clean cloths and feather dusters. Look carefully for dirt and spills. Clean in the corners, underneath carpets and pillows, high on the ceiling. Remove the spider webs and all the dust.

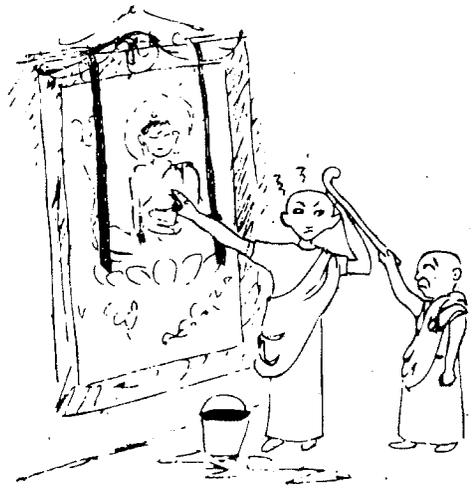
4 ཚུ་འབོ་འབོམ་ཚུ་ཡང་ལེགས་ཤོམ་འབད་འཕྲུག་དགོ་བ་དང་ བཟའ་འཕྲུང་དང་ལྷ་མར་འཛུགས་མི་ཚུ་ཡང་ཉིང་སངས་
 སངས་འབད་འཕྲུག་སྟེ་བཞག་དགོ། དེ་བཟུང་སྐྱུགས་ཏེ་ཡོད་པའི་ལུས་ཚུ་གཞལ་པ་ཅིན་ཐགས་རིགས་ཚུ་གུ་ཐག་ཐིག་
 ཆགས་འོང།

4. Wipe up any spilled water and carefully clean any spilled food or butter. Holy water with saffron will stain the textiles.

66 གཤམ་ལྷུང་བརྒྱུལ་ས་ ཡོན་ཏུན་ལྷ་གཅིག་དགའ།

Better to possess one virtue than a hundred nuggets of gold

4 ལྷོབས་རིས་དང་ ལྷུ་ཐང་ དེ་ལས་
 མཐོང་གྲོལ་ཚུ་འཕྲུག་ནིའི་དོན་ལུ་ཚུ་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་
 ཐག་ཐིག་ཆགས་ནི་ ཡིན་མ་ལས་ཚུ་ལག་ལེན་འཐབ་ནི་མི་འོང་།

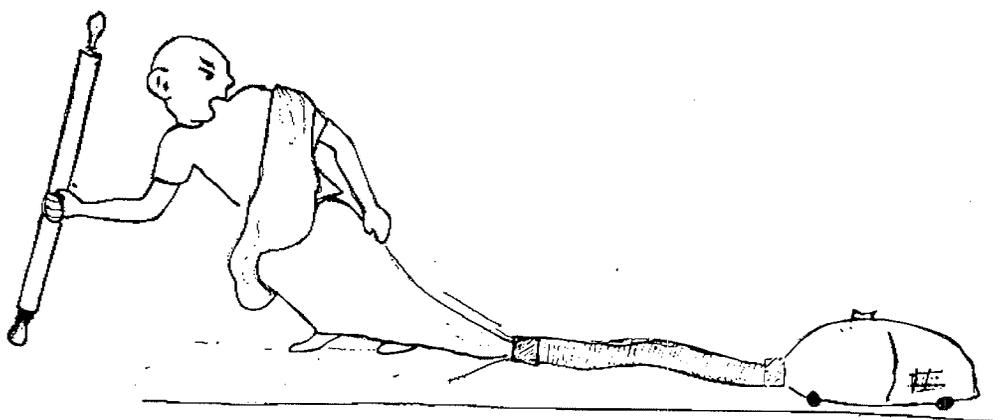
5. Do not use water on the wall paintings, thangkas and thongdroels. Water will leave stains on these objects.

6 ལྷུ་ཐང་དང་མཐོང་གྲོལ་ དེ་ལས་ དངོས་པོ་གཞན་ཚུ་འཕྲུག་ནིའི་དོན་ལུ་ ཚུམ་གྱི་ལྷོ་དང་ཕྱེའི་ཨ་ལམ་ལག་ལེན་མ་
 འཐབ་ཀྱི་ལུ་ ལག་ལེན་ཐེང་བ་ཅིན་ ལྷོ་དང་ཕྱེའི་ལོ་གིས་ ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་སྤྱར་སྤོང་བ་ཞིན་ན་ དེ་ལས་
 འབྲུབ་དང་གྱི་ཚི་ཚུ་འོང་མ་ཡིན།

6. Do not use rice to clean thangkas, thongdroels and other objects. It leaves a hard, sticky white stain which the insects and rats LOVE to eat!

7 ཕྲུག་འཕྲུལ་ (vacuum cleaner) འདི་ ལང་མིག་ཚུ་འཕྲུག་ནིའི་དོན་ལུ་ མཐོང་གྲོལ་ཡོད་པ་ཡིན་རུང་
 ཅ་ཆས་ཚུ་འཕྲུག་ནིའི་དོན་ལས་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་འགྱིབ་གྱི་དྲུ་མིག་བཟུམ་ཅིག་ལག་ལེན་འཐབ་ཐོག་ལས་འཕྲུག་
 དགོ། དྲུ་མིག་འབྲམ་ཅིག་ མེད་པ་ཅིན་ ཕྲུག་འཕྲུལ་འདི་ལག་ལེན་འཐབ་ནི་མི་འོང་ ལག་ལེན་ཐེང་བ་ཅིན་
 ཕྲུག་འཕྲུལ་འདི་གི་ལྷུགས་གྱིས་འབད་ རྒྱན་རྒྱབས་ཅན་གྱི་ཅ་ཆས་ཚུ་མེད་པ་ཤོར་ནིའི་ཉེན་ལཡོད།

7. If you have a vacuum, use it carefully on the sacred objects. Vacuums are very good for cleaning the rooms. When using vacuum with relics, use a protective screen. If you don't have a screen, then don't use the vacuum. The vacuum is very strong, and can suck up and eat the sacred object.

༤ སྐྱམ་ཚོད་འབྲུམ་སྡེ་དང་རིམ་གྱོ་འབྲམ་བཏང་བཞིན་མ་ལས་ ལྷ་ཁང་འདི་ལེགས་ཤོམ་འབད་ཕྱགས་བདར་རྒྱབ་སྡེ་ བཟའ་
འབྲུང་ དང་མེ་ཏོག་གི་རིགས་ལེ་ག་བཞག་ནི་མི་འོང་།

8. Do not keep lots of food, drinks and flowers in the lhakhangs. Clean up carefully after a puja.

༥ ཟིན་ཟིན་འབབ་ད་ སྐྱུག་གུ་ །སོན་གེན་། འདི་ལག་ལེན་འབབ་པ་ཅིན་ ཅ་ཆས་ཚུ་གུར་རེག་སྡེ་ཡལ་མི་བཏུབ་
ནི་མིན་མ་ལས་ དི་སི་འདི་རང་ལག་ལེན་འབབ་དགོ།

9. Do not use pens. Only pencils for writing notes. Pens make permanent stains.

༡༠ ལྷ་ཁང་ནང་ལུ་ དཀར་མེ་གཅིག་རྒྱང་མ་ཅིག་འཕུལ།

10. Only light 1 butter lamp in the lakhang.

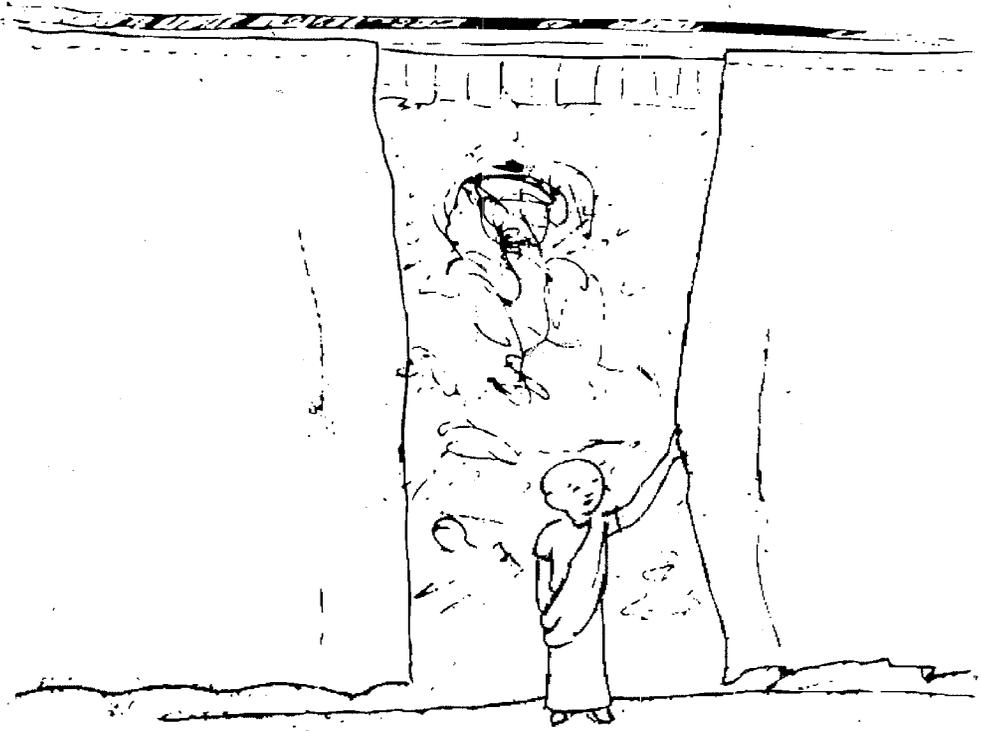
༡༡ སྒོ་ས་མེ་བཏེག་སྡེ་སྤྲོད་མེད་འབད་བཞག་པ་ཅིན་མེ་རྒྱུན་འབྲུང་ནི་འི་ཉེན་ཁ་ཡོད་པ་ལས་
སྒོ་ས་ཚུ་ཐད་ཀར་དུ་ ཤིང་དང་ཐགས་ རིགས་ཚུ་གི་
མཐོ་ཁར་མེ་བཏེག་སྡེ་བཞག་ནི་མི་འོང་།

11. Be careful with the burning incense sticks. Do not put incense burners directly on textiles and wood. This can cause a fire.

༡༢ ལྷེབས་རིས་ཚུ་ཡུན་རིང་མ་འབད་བཞག་ཐབས་ལུ་ ཡོལ་ལི་ཚུ་བཅོམ་སྡེ་ ཉེ་མའི་འོད་ཐད་ཀར་དུ་ཡོག་ནི་དང་ ལག་པ་
དགོག་སྡེ་མེད་པ་བཏང་ནི་ཚུ་ལས་བསྐྱུང་ཐབས་འབད་དགོ།

12. Cover all the wall paintings with curtains to protect from light, touching and scraping/scratching. This is very important to the long life of the wall paintings.

13. སྒོ་ཚུང་གུ་སྒོ་རིས་ཚུ་རྒྱབ་སྟེ་ ཉི་མའི་འོད་ལས་བསྐྱུང་དགོས་མ་ཚད་ འབྲུབ་དང་ཐལ་མ་ཚུ་མི་འཇུག་ཞིའི་ཐབས་ལུ་
སྒོ་ཚུང་ཚུ་ཡང་བསྐྱུལ་བཞག་དགོ། འོས་འབབ་དང་འབྲིལ་ཏེ་ སྒོ་ཚུང་ཚུ་གུ་ཤེལ་སྒྲིག་ས།

13. Put curtains over the windows to keep out bright sunlight. Keep glass or wood windows closed to keep out insects and dust. Put in glass windows if possible.

14. ལྷ་བསྐྱོར་ནང་འོང་མི་ཚུ་ལུ་དྲན་གསོ་བཟུམ་ཅིག་འབད་ “ཅལ་འདི་གུ་དགོག་སམ་གཞན་” “སྟེབས་རིས་གུ་མ་ཉེན་”
ཟེར་བའི་བརྟུང་བུ་ཚུ་སྐྱུར་བ་ཅིན་པན་ཐོག་སམ་འོང།

14. Make signs that say “please do not touch” or “please do not lean against the paintings”. This will help remind visitors to be careful and respectful.

“ འབད་ཕྱི་མ་བ་ཕྱོད་ཕྱི་མ་དྲག།

It is better to teach others than to do it yourself

ཕ ཅཆས་ཚུ་ཅན་ཚུ་བདག་འཛིན་དང་སྤྱོད་འབད་ཐངས། འཚབ་འཚབ་འབད་བཅིན་ ཚུད་ཟད་འགྱུ་མེན།
 ལྷ་མེད་དང་ འཚབ་འཚབ་འབད་ནི། བང་རྟེན་ཅུ་ཅན་ཚུ་ལུ་གཞོན་རྒྱུན་མང་ཤོས་རང་ ཅཆས་ཚུ་སྤང་མེད་ཀྱི་ཐོག་
 ལས་འཚབ་འཚབ་འབད་ལག་ལེན་འབབ་ནི་དང་ སེན་མོ་གིས་ཀྱེ་གཞི་ ལག་པ་ལས་ཤོར་ནི་ ས་རྒྱུན་མ་དང་ཁམས་ལོག་
 སི་སི་ཡོད་སར་བཞག་ནི་ ཅཆས་ཚུ་གི་ཐོག་ཁར་བཞེས་སྒོ་འབོ་ནི་ ལག་པ་ཁམས་ལོག་སི་སི་འབད་དགོག་ནི་
 ཅཆས་ཚུ་ལག་ལེན་ འབབ་པའི་སྐབས་འགྲུལ་འཕྲིན་མོ་བྲེལ་ལག་ལེན་འབབ་ནི་ལ་སོགས་པ་ཚུ་ལས་འབྱུང་མ་ཡིན།
 སེམས་ཁར་ངེས་དགོ། ཅཆས་ཚུ་རྫིང་མ་ཐལ་ཏེ་ འཛིག་ཉེན་ཆེ་ཏོག་ཏོ་འབད་ཡོད་པ་མ་ཚད་ གསར་ཚབ་བཙུགས་མ་
 ཚུགས་པའི་དངོས་པོ་ཡིན་མ་ལས་ འགོས་ཀྱིས་སྡེ་ དུས་ཚོད་བཏོན་བཞིན་ན་ གཅེས་པངས་ཀྱི་སྒོ་ལས་
 ལག་ལེན་འབབ་ དགོ་པ་འདི་གལ་ཆེས་ཡིན།

V. Handling and Moving Sacred Objects   *“Haste makes waste”*

Carelessness and Haste. Most of the damage to sacred objects occurs with rushed and thoughtless handling. Bumping with a ladder, scratching on a sharp nail, dropping the relic, putting a relic down where it is wet or dirty, moving it across a burning lamp, spilling food on it, banging into a door, using dirty hands, not looking carefully, being in a hurry, answering your mobile phone, being a macho monk.....

Caution and Mindfulness. Taking your time is very important. Be gentle and loving to the sacred objects. They are old and fragile. They cannot be replaced.

ཆེ་ཆེ་ མདུན་རྒྱུ་ལུགས་མི་གཙོ་གཏུན་ལུགས་གཙོ། ལྷོ་སྤྱོད་ལུགས་མི་གཙོ་ལྷོ་ལུགས་གཙོ།

*The way the arrow is targeted is more essential than the way it is shot
 The way you listen is more essential than the way you talk*

ཚུད་གྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་རྟོང་རྟོང་། ། མཉམ་ཚུབ་སྐྱོ་ཐོག་ལས་འབད་དགོ། །

Simple Steps: What you need to do. (Teamwork: The Story of the Four Friends. Thuenpa Puenzhi.)

༡ ལག་ཤུབ་རྟེན་སངས་སངས་བཟུགས་ཏེ་ ལག་པ་གཙང་རྟོག་རྟོ་བཞག།

1. CLEAN HANDS! Wear clean gloves.

༢ ཆ་རོགས་ཅིག་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་ཚུབ་གྱི་ཐོག་ལས་འབད།

2. Work with a friend.

༣ ཅ་ཆས་ཚུ་གཅི་དེ་ཅིག་འཇིག་ཉེན་ཆེ་རྟོག་རྟོ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་ བསྐྱེད་གྲོས་འབད་དེ་ དྲན་ཤེས་གྱི་སྒོ་ལས་ འཚབ་འཚབ་མ་འབད་བར་ འགྲོས་གྱིས་སྟེ་ འབད་དགོ་པ་ཡིན།

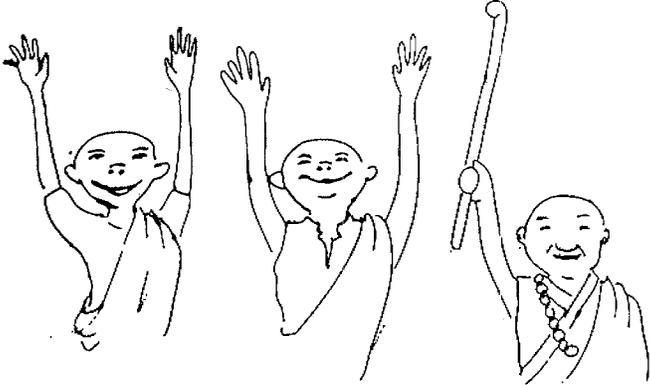
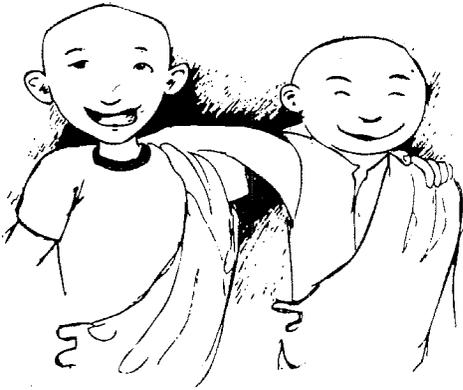
3. Take your time. Talk about the objects and how fragile they are. Work together slowly and mindfully.

༤ དང་པ་རང་ ཅ་ཆས་འདི་ག་སྟེ་ལུ་སྒོ་བཤུད་འབད་ནི་ཡིན་ན་ཐག་བཅད་དགོ། དེ་ལས་ ཅ་ཆས་འདི་ཉེན་སྲུང་གི་སྒོ་ ལས་ ག་དེ་སྟེ་བཟུང་སྟེ་འབག་ནི་ཡིན་ན་ འཆར་གཞི་བཟོ་བཞིན་མ་ལས་ འགྲོས་གྱིས་སྟེ་འབག་དགོ།

4. First decide where you are moving the relic to. Plan how you are going to hold it safely. Think about what you are doing and do it gently.

༥ ལག་པ་གཉིས་ཆ་རང་ལག་ལེན་འཐབ། གལ་སྲིད་ མཐོང་གྲོལ་ལ་སོགས་པའི་ཅ་ཆས་སྟེ་ཡོད་པ་ཅིན་ མཉམ་ཚུབ་ གྱི་ཐོག་ལས་འབད་དགོ།

5. Use 2 hands. Or 4 or 8 hands for a large sculpture or thongdroel.

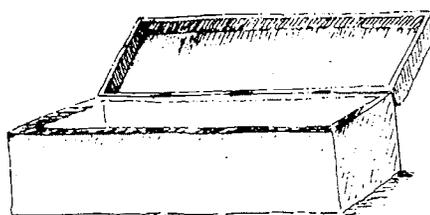

6. ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་རྒྱབ་རྟེན་གྱི་སྒོ་ལས་ ལེགས་ཤོམ་འབད་བརྩུང་དགོ། ཆག་ཉེན་ཚེ་བའི་ཅ་ཆས་སྒོམ་ཅིག་སྒོ་བཤུད་
འབད་བ་ཅིན་ སྒོམ་སྒྲིང་སྒྲིང་ཅིག་ལག་ལེན་འབྲམ་དགོཔ་དང་ ཉེན་སྲུང་གི་དོན་ལུ་ཅ་ཆས་ཚུ་བགོལ་གིས་སྲུང་
དགོ།

6. Hold the objects carefully. Give them support. Use a strong box to move a heavy fragile object. Wrap cloths around sculptures to protect them.

7. ཅ་ཆས་ཚུ་བཞག་སའི་ཅིག་ཅེ་གུ་ལུ་ ཁ་ཤིང་འདྲམ་ཅིག་བཀག་བ།

7. Put a clean piece of muslin or cloth on the floor or table to receive the relic.

8. ལྷ་གོང་ལས་ སྒོ་དང་སྒོམ་འདི་ཚུ་ཁ་ཕྱེ་སྟེ་བཞག་།

8. Open the doors or storage trunks in advance.

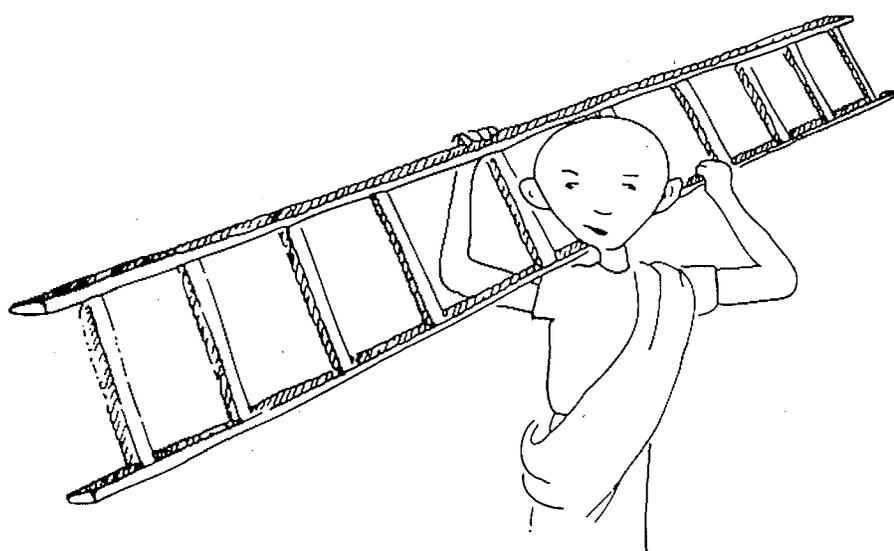
9. ཅ་ཆས་ཚུ་སྒོ་བཤུད་འབད་བའི་སྐབས་ལུ་ འགྲུལ་འཕྲིན་ལག་ལེན་མ་འབྲམ།

9. Don't answer your mobile when moving or carrying a sacred object.

10. ཨེ་ལུ་འདི་ཚུ་མར་ཚུར་སྒྲོམ་ད་ ལྷེབས་རིས་ཚུ་ལུ་གཞོན་རྒྱུ་རྒྱབ་མ་བཅུག་པར་ ཞིབ་ཞིབ་སྟེ་འབད་དགོ།

10. Move ladders carefully. Don't scrape them against the wall paintings or alter.

11 ལྷགས་ཀྱི་འཇལ་ཐག (measuring tape) ལག་ལེན་འཐབ་ད་ ན་འཐེན་འབད་དགོ། འདི་གི་མཇུག་ལུ་ཡོད་མི་
 ལྷགས་ལུ་འདི་ཚེ་ལིག་ལི་ཡོད་པ་ལས་ ཐགས་རིགས་དང་ལྗེབས་རིས་ དེ་ལས་ ཤིང་འདི་ཚུ་མེད་པ་བཏང་ནི་འི་
 ཉེན་ཁ་ཡོད།

11. Use metal tape measures carefully. The hook on the end is very sharp. It can damage textiles, paintings and wood.

12 ལྷ་བློས་དང་ མཐོང་གྲོལ་ཡང་ན་ ལྷ་ཐང་ཚུ་དཔུང་མ་ད་ལུ་ ག་དེ་སློལ་བག་ནི་ཨིན་ན་ ཉེ་མ་ལས་འཆར་གཞི་
 བཟོ་སྟེ་ཆ་རོགས་ཅིག་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་རུབ་ཀྱི་ཐོག་ལས་འབད་དགོ། ཉེན་སྲུང་གི་དོན་ལུ་ཨེ་ལུ་གཉིས་
 ལག་ལེན་འཐབ། ཅ་ཆས་ཚུ་ཡར་ཚུར་འཐེན་ནི་མི་འོང།

12. When hanging a ladri, thongdroel or thangka, work together with a friend. Plan the lifting and moving carefully. Get 2 ladders to make the job safer. Do not pull on the textile.

13 ཅ་ཆས་ཚུ་སྦྱིང་སྦྱིང་ཡོད་པ་ཅིན་རྒྱུང་མ་ཅིག་གསལ་སྟོན་འབད། གལ་སྲིད་ ལྷ་ཐང་འདི་ཉམ་ཉེ་ རྟོག་ཀ་སྦྱོམ་འབད་
 འཐོན་ཉེ་ཡོད་པ་ཅིན་ གསལ་སྟོན་འབད་ནི་མི་འོང།

13. Display: Make sure the relic is strong enough for display. If a thangka has a big tear, please do not display it.

14 རིམ་གྲོ་དང་ཆེས་བཅུ་འབྲམ་མ་རན་པའི་སྟོན་མ་ལས་ ལག་ལེན་འཐབ་དགོ་པའི་ཅ་ཆས་ཚུ་བརྟག་ཤིང་དཔུང་དེ་
 མེད་པ་ཤོར་ཤོར་མ་ལེ་ཡོད་པ་ཅིན་ སྦྱིང་བཟར་འཐོབ་སྟེ་ཡོད་པའི་སྟོན་པོ་དོན་དང་ ཡང་ན་ འགྲེམ་སྟོན་ལས་
 གཞུགས་ཅིག་དང་འབྲེལ་བ་འཐབ།

14. Plan ahead. Several weeks before a puja or tshechu, look at the objects that are going to be used. If there is damage, contact a trained lopen or museum person for help.

“ གོ་ས་ལེ་གོ་ས་ལེ་འབད་འགྱུ་བ་ཅིན་ བོང་ཀྱ་གེས་ཡང་ལུ་ལས་བསྟོན་འོང།

If you walk slowly, even the donkey will reach Lhasa

6 མཛོད་ཁང་།

ཅ་ཆས་ཅུ་ཅན་ཚུ་རིམ་གྲོ་དང་དབང་ལ་སོགས་པའི་སྐྱབས་མ་གཏོགས་ རྒྱ་ཆ་ ༩༩ དེ་ཅིག་གི་ཕྱིས་ མཛོད་ཁང་
 རན་ལུ་བསྐྱམས་ཏེ་ལུས་པ་ཡིན་མ་ལས་ མཛོད་ཁང་འདི་ཉེན་སྲུང་དང་ལྡན་མ་སྟེ་བཞག་དགོས་འདི་ གལ་ཆེན་
 ཡིན། གཞོན་རྒྱུན་མང་ཤོས་ཅིག་ཅ་ཆས་ཚུ་ལག་ལེན་འབབ་ད་དང་ སློབ་ལུད་འབད་མ་ད་འབྱུང་མ་ཡིན།
 དེ་ལས་གཅིག་འདི་ མཛོད་ཁང་ནང་ལུ་བདག་འཛིན་ལེགས་ཤོམ་མ་འབད་མི་ལུ་བརྟེན་ཏེ་ཡིན། རྒྱུ་ཐོག་གུ་ལས་
 ཚུ་ཐིག་ འཇགས་ཅིན་རྒྱུན་ལྡན་སློམ་རང་རྒྱབ་འོང། འབྲུབ་དང་གྱི་ཅི་ཚུ་གིས་ ཐགས་རིགས་ཚུ་བཟའ་སྟེ་
 བཅོམ་རྒྱབ་མ་བརྟུབ་བཟོས་ཡིན། རྟེན་སྲུང་གུ་སློམ་མེད་པ་ཅིན་ རྒྱ་ཅི་དང་ཐལ་མ་དེ་ལས་ ཉེ་མའི་འོད་ལས་
 བརྟེན་ ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་ སློན་ཞུགས་འོང། ཤིང་གི་སློམ་ཚུ་གིས་སྐྱབས་ཚུ་ལུ་ནག་ཐིག་རེག་སྟེ་མེད་པ་བཏང་མ་ཡིན།
 ལྷོ་མིག་ཚུ་སྤྲིང་སྤྲིང་ མེད་པ་ཅིན་ ཨར་མ་ཤོར་ནི་དང་ བྱང་ནི་འཁྲུག་ལོང།

མཛོད་ཁང་འདི་དུས་རྒྱུན་རང་ བརྟེན་དམུག་འབད་བཞིན་མ་ལས་ གཙང་སྤྱི་ཐོག་ལུ་རྒྱུན་སྤྱོད་འབད་དེ་ ཉེན་
 སྲུང་དང་ལྡན་མ་འབད་བཞག་དགོས་འདི་གལ་ཆེ། ལོ་གཅིག་ནང་ཚར་གཅིག་འཕུག་འཕུག་པ་གི་རྩ་ལས་མི་
 བརྟུབ། དུས་ཚོད་བཟོ་ཞིན་མ་ལས་ དུས་རྒྱུན་རང་འཕུག་བདར་རྒྱབ་སྟེ་ གཞོན་རྒྱུན་འབྱུང་ནི་ལས་སྲུང་ཐབས་
 འབད་དགོ། མཛོད་ཁང་འདི་ལྷ་ཁང་དང་རྫོང་ཚུ་ནང་ལུ་ཁང་མིག་གལ་ཆེ་ཤོས་ཅིག་ཡིན་མ་ལས་ བརྟེན་དམུག་
 འབད་དེ་ གནས་སྤངས་ལེགས་བཅོས་འབད་བ་ཅིན་ ཅ་ཆས་རྒྱུན་ཅན་ཚུ་ལུ་བརྟེན་འབད་བཞག་ནི་ལུ་ཁེ་སྐོབ་
 སློམ་ཡོང།

མཛོད་ཁང་ནང་གི་གནས་སྤངས་འདི་ཡང་གནས་དུས་དང་བསྐྱུན་ཏེ་འགྱུར་དོ་ཡོད་པ་ཡིན། གནས་སྤངས་ཚོན་
 གཞེར་ཆེ་ནི་འདི་གི་ཉམ་བཏགས་ནི་འཁྲུག་ལོང་པ་མ་ཚད་ འབྲུབ་གྱི་རིགས་ཡང་ཁྱབ་ཆེན་འབད་འོང་སྟེ་ གི་
 དེབ་དང་ཐགས་རིགས་ཚུ་བཟའ་འོང། ཉེ་མའི་འོད་འདི་གིས་འབྲུབ་ཚུ་སློམ་ནི་ལུ་རྒྱབ་གཞོན་འབད་མ་ཚད་ཐལ་མ་
 དང་རྟེན་སྲུང་ པ་ཚུ་འབྲུབ་ཚུ་གི་བཞེས་སློམ་ཡིན།

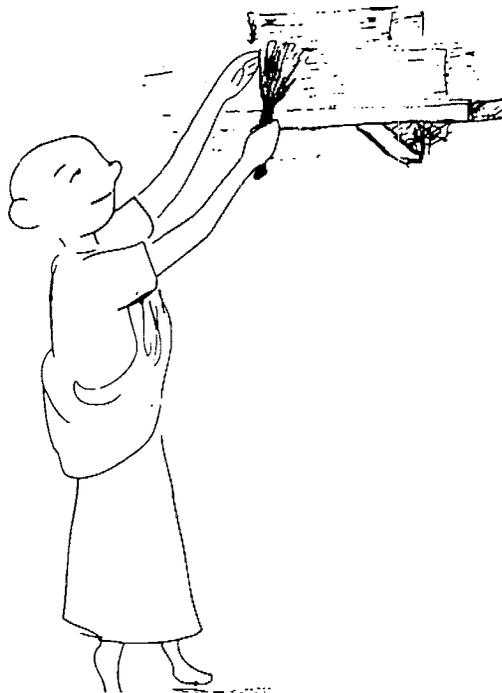
VI. The Store

Sacred objects spend most of their lives quietly resting in the store waiting for a special puja or blessing day. They spend 99% of their lives in the store. Therefore, we must make their resting place very safe and secure.

Most damage occurs from handling and moving. The second biggest cause of injury happens from poor storage. Leaking roofs are a disaster. Insects and rats eat textiles and cause damage that cannot be repaired. Open shelves are an invitation to rodents, dust and light. Bindis are easily eaten and the treasures consumed. Dust, dirt and light destroy the sacred objects. Wood boxes stain the thangka and thongdroels. Broken locks and no security tempt theft and loss.

The store needs to be inspected regularly, cleaned and maintained in good safe conditions. Not just once a year! A regular cleaning schedule will help to protect the store from all vices. This is a very important room of the lhakhang or Dzong. Improvements and inspections are critical to the long life of the sacred objects.

The Store changes with the seasons. In the summer season, the rooms are damp and dark. Mold and mildew grows easily and destroys thangka, thongdroels and ladris. The insects are much more abundant in the summer. The humidity is so high that silver fish eat the books and textiles. Sunlight encourages all this growth. Dust and dirt add more food for insects.

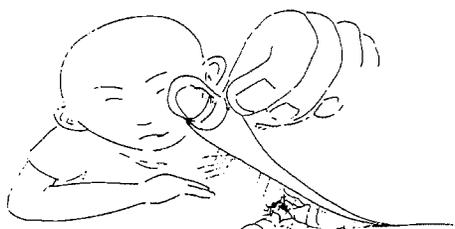
ཚུན་གྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་ཏོང་རྒྱུ།

Simple Steps: What you need to do.

༡ དབུ་འཛིན་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་རུབ་འབད་དེ་ མཛོད་ཁང་འདི་ དུས་རྒྱུན་རང་ ལེགས་ཤོམ་འབད་ ཉིང་སངས་
སངས་འཕྲུག་སྟེ་བཞག་དགོཔ་ཨིན།

1. Clean the storage room on a regular basis. Clean it very carefully. Work with the Uzen.

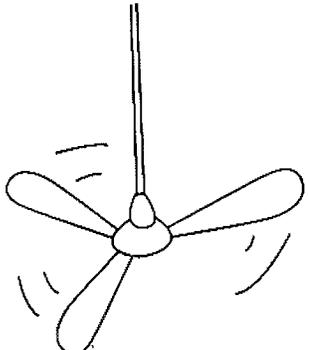
༢ འབུབ་ཚུ་སྦྱར་ཏེ་སྤོད་མིའི་ཉིང་ལག་ལེན་འཐབ་ཐོག་ལས་
མཛོད་ཁང་ནང་གྱི་ཅི་དང་འབུབ་གྱི་རིགས་ཡོད་མེད་ བཟླ་དགོ།

2. Check for insects and rats. Use the insect sticky traps to identify what pests are living in the store.

༣ ཉམ་སྦྱ་གི་དྲིམ་འདི་མ་འདྲཱ་ཅིག་ཡོད་པ་ལས་ རང་གི་ལྟ་པ་གིས་བརྟག་ཤིང་དཔྱད་དགོ།

3. Use your nose as your guide. Mildew and mold have a distinct smell.

༤ གནམ་བུ་ཉམ་སྦྱ་བརྟག་ཞེ་ལས་བཀག་ཞེ་འདི་དོན་ལུ་ དུས་རྒྱུན་རང་ མྱོག་མེ་ལས་བརྟེན་པའི་རྒྱང་འཁོར་ལག་ལེན་འཐབ་པ།

4. Use an electric fan all summer to circulate the air and prevent mildew from growing.

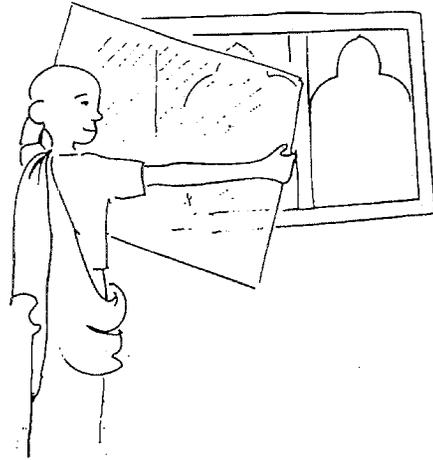
4 མཚོན་ཁང་འདི་ཐབ་ཚང་མེན་མ་ལས་ བཞེས་སྒོ་གི་རིགས་དང་ མར་ ཡང་ན་ མེད་གཞི་རིགས་ཚུ་བཞག་ནི་མི་འོང་།

5. Do not store any food, butter or flowers in the store. The store is not a kitchen.

6 མེ་རུང་ཚུ་བསྐྱམ་སྟེ་བཞག་དགོ། འོད་འབབ་དང་འཕྲིལ་ཏེ་

མེ་རུང་ཚུ་གུ་ཤེལ་བསྐྱིག་དགོ།

6. Keep the windows closed. Install glass if possible.

7 ཐགས་རིགས་ཚུ་བཏབ་སྟེ་བཞག་པ་ཅིན་ཨོ་ཀོ་བསྐྱམ་ནི་ཨིན་མ་ལས་ འཕྲིབ་དུང་ཉིང་སངས་སངས་གཅིག་གུར་ རས་

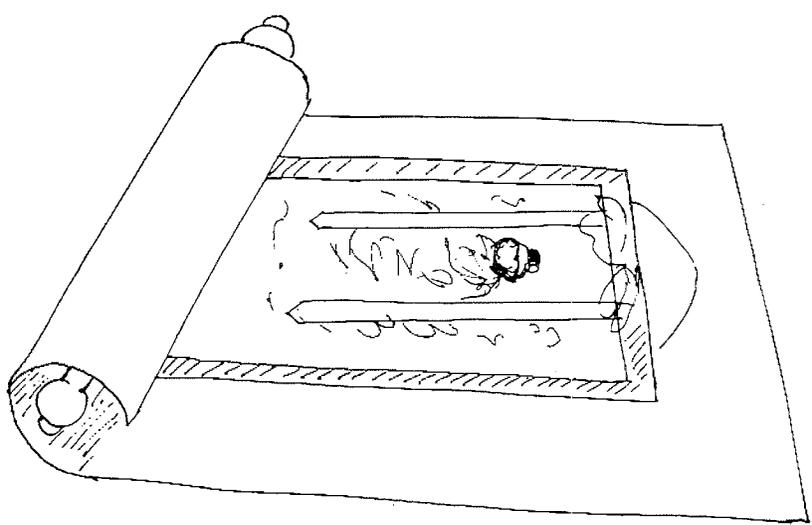
དར་ཅིག་ལག་ལེན་འཐབ་ཐོག་ལས་སྐྱིལ་ཏེ་བཞག་དགོ།

7. Roll all textiles. Folding them causes creases which don't come out. Roll textiles on clean pvc pipes, with muslin.

8 ལྷ་ཐང་དང་མཐོང་གྲོལ་དེ་ལས་ ལྷ་ཐོས་ཚུ་རེ་རེ་བཞིན་དུ་རས་དར་ཉིང་སངས་སངས་ཅིག་གིས་སྦྱར་ཏེ་བཞག། ཨིན་རུང་

ཤུགས་འབད་བསྐྱམ་པ་ཅིན་ གཉེར་མ་ཆགས་ནི་ཨིན་མ་ལས་ཤུགས་འབད་བསྐྱམ་ནི་མི་འོང་།

8. Wrap the outside of each thangka, thongdroel or ladri in clean muslin. Do not tie them too tightly. This causes wrinkles.

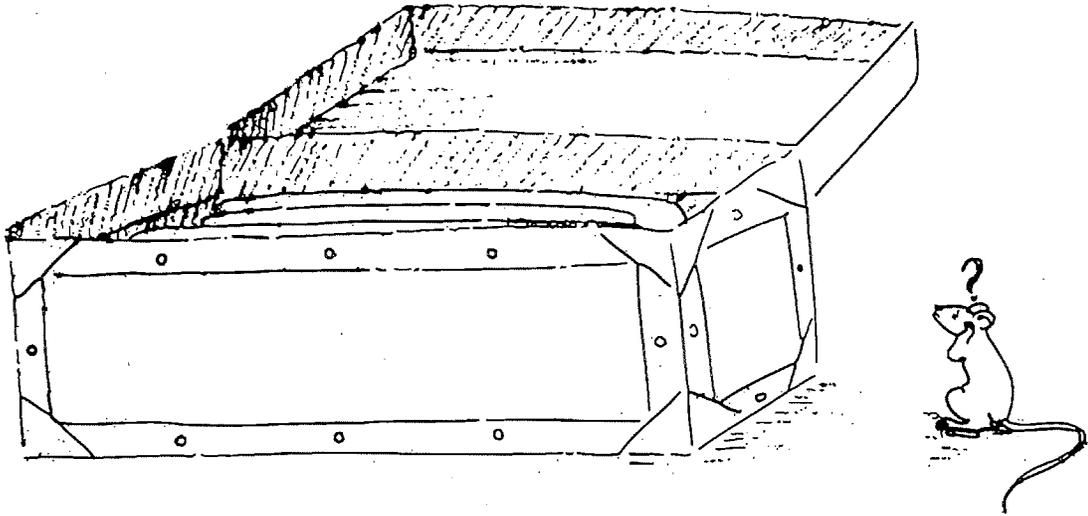

༩ རས་དར་འདི་ཚུ་ཉིང་སངས་སངས་མེད་པ་ཅིན་ཚུ་འཇུ་དགོ།

9. If the muslin or bindis are dirty, wash them.

༡༠ སྐྱ་ཐང་དང་མཐོང་གྲོལ་ ཚོས་གོས་ དེ་ལས་ ལྷ་བེས་འདི་ཚུ་འབུབ་དང་བྱི་ཅི་དེ་ལས་ཐལ་མ་ཚུ་ལས་སྐྱ་དང་ཐབས་ལུ་
ལྷགས་ གྱི་སློམ་ནང་བཅུགས་ཏེ་བཞག་དགོ།

10.Keep thangkas, thongdroels, robes and ladris in a metal box. This will protect them from insects, rats and dust.

༡༡ གལ་སྲིད་ཤིང་སློམ་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་ ཐགས་རིགས་ཚུ་ཤིང་གུ་རེག་མ་བཅུག་པར་ རས་དར་གྱིས་ལྷུང་ཁར་ལས་
སློར་ཏེ་བཞག་དགོ། འདི་ཡང་གཅི་འབད་ཟེར་བ་ཅིན་ ཤིང་གུ་སྐྱར་ཇུས་ཡོད་པ་ལས་ ཐགས་རིགས་ཚུ་ཁ་དོག་ཚུ་སྐྱུག་
བཅོམ་ཡིན།

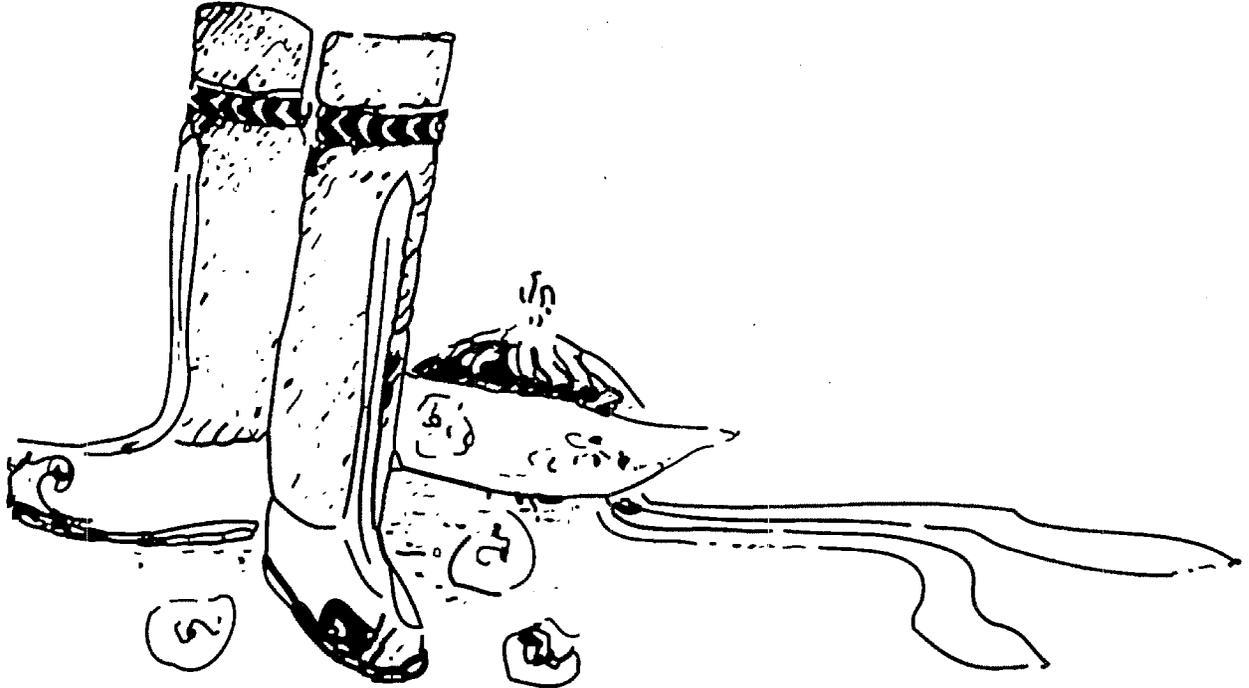
11.Line the inside of wooden boxes with muslin to separate textiles from wood. Wood is acidic and will stain the textiles brown.

༡༢ སྐྱ་ཅེན་དང་ལག་ཆས་ དེ་ལས་ ལྷུང་བཟེད་འདི་ཚུ་དང་གཅིག་ཁར་རས་དར་ཉིང་སངས་སངས་ཅིག་ཉམས་ལུ་རང་བཞག་
དགོ།

12.Put clean muslin on the shelves with sculptures, instruments and bowls.

13 ལྷམ་དང་ལྷམ་ཚུ་གི་ནང་ན་ལག་པ་གིས་བཟོ་བཟོ་བའི་དལ་ཤོག་ཡང་གོང་བཙམ་སྟེ་བཙུགས་དགོ།

13. Use handmade paper, crumpled up, inside hats and boots to give them support.

ལག་ལེན་འཐབ་མ་བཏུབ་པའི་ཅཅས་གྱི་ཚེ།   འོག་ལུ་བཤོད་དེ་ཡོད་པའི་ཅཅས་ཚུ་ལག་ལེན་འཐབ་པ་ཅིན་བཙོ་འཚུབ་
 མ་བཏུབ་པའི་གནོད་སྐྱོན་འཕྱུང་ནི་ཡིན་མ་ལས། ལག་ལེན་འཐབ་ནི་མི་འོང་།

སེལ་གྱིབ་ ལུགས་གཟེར་ བཏུབ་གཟེར་ སྲིན་ ལྷོ་ལུ་ལག་མཉེས་མཉེས་ལྟ་ དལ་ཤོག་ གསར་ཤོག་ སྤྱི་ཚེ་ལེ་འབར་
 སྤྱི་གུ་ལ་སོགས་པ་ཚུ་ཡིན།

Forbidden materials List: Please do not use any of these as they cannot be removed and cause damage!

Cellotape, thumb tacks, nails, staples, glue, rice balls, brown paper, newspaper, candles, pens.

2) མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་ - མེ་གནམ་གཤིས་གནས་སྤངས་དང་འབྲུབ་རིགས།

VII. The Environment – Light, Weather and Insects

མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་ཟེར་མི་འདི་ ང་བཅས་རང་འཛམ་གླིང་ནང་གི་མཐའ་འཁོར་དང་གནམ་གཤིས་གནས་སྤངས་ལུ་
གོམ་ཡིན། འདིའི་གཤམ་ཁར་ ཚོད་དང་ རྫོན་གཤེར་ མེ་ བཅོག་གི་བ་ ཐལ་ཕྱ་དང་ དེལ་ས་
འབྲུབ་རིགས་ཚུ་ཡང་ཚུད་པ་ཡིན། ཅ་ཆས་དང་བྱིམ་ལ་སོགས་པ་ གཅི་རང་ཡིན་རུང་མཐའ་འཁོར་གནས་སྤངས་དང་གཅིག་
ཁར་འབྲེལ་གཏོགས་ ཡོད་དགོ་མི་འདི་ཡང་ མཐའ་འཁོར་གྱི་ གནམ་གཤིས་གནས་སྤངས་འདི་ལེགས་ཤོམ་མེད་པ་ཅིན་
ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་གོད་སློབ་ ལུགས་ནིའི་ཉེན་ཁ་ཡོད། མེ་གིས་ཐགས་ རིགས་ཚུ་ཚོས་གཞི་ཡལ་བཅུག་སྟེ་མེད་པ་བཏང་མ་ཡིན།
འབྲུབ་ཚུ་གིས་ཐག་རིགས་ཚུ་བཟུལ་ཡིན། ཐལ་ཕྱ་གིས་ཚོན་རིས་དང་སྐྱ་ཉེན་ཚུ་ལུ་གོད་སློབ་སྐྱབ་ཡིན།བྱིམ་ནང་ལུ་ཚུ་ཐིག་
འཛམ་པ་ཅིན་ཅ་ཆས་མེན་ ཚད་བྱིམ་འདི་ལུ་ཡང་གོད་སློབ་སྐྱབ་ཡོང།

ཚོད་གྱི་འགན་ལུར་འདི་ གནས་སྤངས་བརྟག་ཞིབ་འབད་དེ་ དཀའ་ངལ་ཚུ་འབྱུང་ནི་ལས་བཀག་ཐབས་འབད་ནི་ཡིན།
ལུ་འཇམ་ཏོང་ཏོ་ དཔེར་ན་ རྫོང་གུ་ལུ་རྫོང་ས་རྒྱབ་ནི་ ཤེལ་བསྐྱིགས་ནི་ རུས་རྒྱུན་འཇུག་བཟུང་རྒྱབ་ནི་ རྫོག་མེ་
ལས་བརྟེན་པའི་རྒྱང་འཁོར་ཚུ་ལག་ལེན་འཐབ་ནི་ བྱིམ་ཐོག་གུ་ལས་ཚུ་ཐིག་འཛམ་མི་འཛམ་བལྟ་ནི་ལ་སོགས་པ་ཚུ་ཚུལ་
མཐུན་སྟེ་འབད་བཅིན་ རྫོན་ངན་ཚུ་ལས་སྤང་ཐབས་འབད་ཚུགས།

རྫོག་མེ་དང་ཉེ་མའི་འོད་གཅི་རང་ཡིན་རུང་ ཅ་ཆས་ཚུ་སྐྱམ་སྟེ་འདོག་ཡལ་བཅུག་པ་ཡིན། ཐགས་རིགས་དང་ ཚོན་རིས་
དེལ་ས་ཤོག་ལུ་ཚུ་ལུ་གོད་སློབ་སྐྱབ་ནིའི་ཉེན་ཁ་སྐྱོམ་སྤུ་ཅིག་ཡོད་པ་ལས་ ཅ་ཆས་ཚུ་ཚད་ལས་འགལ་ཏེ་མེན་མ་བཏོན་པ་
བཞག་པ་ཅིན་ གོད་སློབ་འབྱུང་ནི་ལས་བཀག་ཚུགས།

The environment is the surrounding climate and conditions in our world. It includes temperature, humidity, light, pollution, dust and insects. Our environment affects the condition of all the relics and the building itself. Bad environment can damage relics. Light fades and destroys textiles; insects eat

textiles; dust injures paintings and sculptures, water leaks damage the building and all the contents.

Your job is to take steps to control the environment and stop excessive problems. Simple steps such as curtains, glass windows, regular cleaning, use of electric fans, and checking roof for leaks, can prevent disasters.

Light: All light damages relics. It makes them lose color, and become dry. Both sunlight and electric lights cause these problems. Textiles, paintings and paper are the most vulnerable. Reducing the brightness and length of time relics are exposed, can prevent most damage.

ཚུན་གྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་དོང་དོ།

Simple Steps: What you need to do.

༡ རིམ་གྲོ་འབད་མ་དང་དང་མཚུན་མ་རེ་ཡོད་པ་ཅིན་མ་གཏོགས་སྒོ་བསྐྱམ་ཏེ་སྒོ་ཚུང་ཚུ་སྒོ་རས་རྒྱབ་སྟེ་བཞག་དགོཔ་ཡིན།
འདི་གིས་སྒྲ་བྲེས་དང་རྟེན་ལེབས་སྤྱེ་ཕུར་རྒྱལ་མཚན་ལ་སོགས་པ་ཚུ་ཚོས་གཞི་ཡལ་ཏེ་རུང་འགྱུ་ཞི་ལས་བཀག་གུ་གས།

1. Put up curtains and keep them closed except when there is a puja or visitors. This will protect the ladri, tenkhep, phen, gyeltshen, (canopies and banners) from fading and falling apart.

༢ མཚོན་ཁང་གི་སྒོ་ཚུང་ཚུ་སྒོ་རས་རྒྱབ།

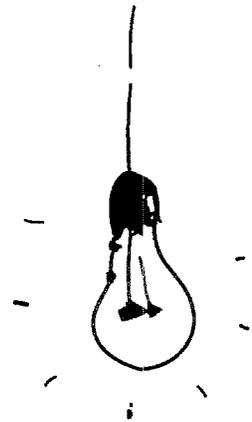
2. Block windows in Store with curtains.

༣ རིམ་གྲོ་དང་མཚུན་མ་རེ་ཡོད་མ་གཏོགས་མེ་འདི་ཚུ་གསལ་ད་བཞག།

3. Turn off the lights except when there is a puja or visitors.

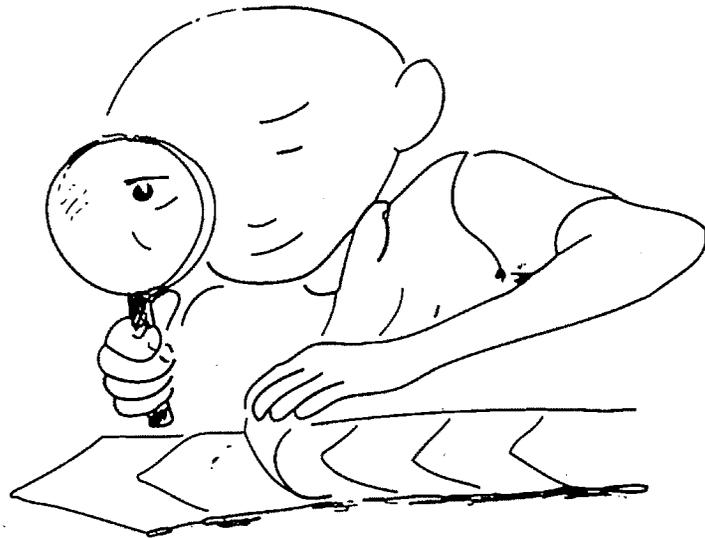
༤ སྒྲ་བྲེས་དང་རྒྱལ་མཚན་ཚུ་གནམ་མེད་ས་མེད་མེ་གི་མཐའ་མར་མ་དཔུང་།

4. Don't hang ladris and banners close to electric lights.

ལ ཐགས་རིགས་ཚུ་རུས་རྒྱན་རང་ མེད་པ་ཐལ་མ་ཐལ་བལྟ་དགོང་མ་ཚོད་ བཏབ་མཚམས་ནང་ལས་པར་ཁདོག་ཡལ་མ་
ཡལ་བལྟ་སྟེ གལ་སྲིད་ཁདོག་ཡལ་ཏེ་ཡོད་པ་མཐོང་པ་ཅིན་ མཚོད་ཁང་ནང་བཅུགས་ཏེ་བཞག་དགོ།

5. Examine textiles regularly for damage. Check inside the folds or under the tongues of banners to see if there is loss of color. If so, take the textile down and put it in the Store.

ཚོད་དང་སྟོན་གཤེར་: གནམ་གཤིས་གནས་སྤངས་འདི་ཚེ་མ་དྲག་པར་ གླམ་གྲོག་གྲོ་ཡོད་པ་ཅིན་ ཅཆས་ཚུ་གིས་དོན་ལུ་
ལེགས་ཤོམ་ཨིན། སྟོན་གཤེར་ཆེ་སུ་ཅིག་འབད་སྟོད་པ་ཅིན་ལེགས་ཤོམ་མེན་མི་འདི་ཡང་ཐགས་རིགས་དང་ སྐྱ་ཐང་དེ་ལས་ཤིང་
དང་ ཚོན་རིས་ཚུ་ལུ་ཉམ་བཏག་བཅུག་ནི་འདི་གིས་ཨིན། སྟོན་གཤེར་ལས་བརྟེན་ཟིམ་ཁམ་ལོག་སི་སི་མནམ་ལས་འབུབ་རིགས་
ཚུ་ཡང་ལེ་ག་འོངམ་ཨིན།

ཉེན་སྲུང་དང་ལྡན་པའི་སྟོན་གཤེར་གྱི་ཚད་ 34%-64% (64% ལས་ལྷག་པ་ཅིན་ཉམ་བཏག་པ་ཨིན།)

ཉེན་སྲུང་དང་ལྡན་པའི་ཚོད་ད་ གྱིག་རི་སེལ་ཤེསི 12 - 20 གི་བར་ན་དགོང་ཨིན།

Temperature and Humidity (RH): Cool and dry temperatures are good for the life of relics. But humidity is a big problem! Humidity can cause mold

and mildew on textiles, thangka, wood and paintings. Humidity can cause rust on metals. High humidity makes a bad odor and attracts silverfish, clothing moths and wood borer beetles. This is particularly a problem in the summer.

Humidity – safe levels: 35% - 65% (above 65% and it is mold time)

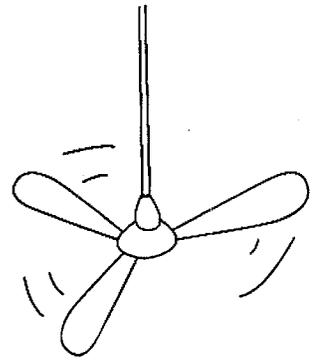
Temperature – safe levels: 17 – 20 C

ཚུན་གྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་ཏོག་ཏོ།

Simple Steps: What you need to do.

༡ གནམ་བུ་གི་སྐབས་མཛོད་ཁང་ནང་རྒྱང་འཁོར་ལག་ལེན་འཐབ།

1. Use an electric fan in the summer in the Store.

༢ མཛོད་ཁང་འདི་ཉིང་སངས་སངས་བཞག།

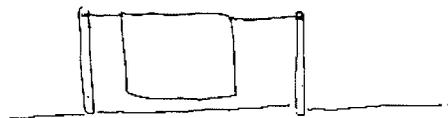
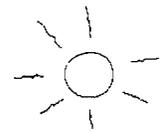
2. Keep Store clean!

༣ མཛོད་ཁང་ནང་ཡོད་པའི་ ཐགས་རིགས་དང་སྐྱ་ཐང་དེ་ལས་ ལྷ་བེས་ཚུ་དུས་རྒྱུན་རང་བཟག་དཔྱད་འབད་དེ་ ཉམ་བཟག་མ་བཟག་བཟླ་དགོ།

3. Check textiles, thangkas, ladri in Store on a regular basis to see if they are damp or molding.

༤ གལ་སྲིད་ཉམ་བཟག་སྟེ་ཡོད་པ་ཅིན་ ཉམ་ནང་འབག་སྟེ་སྐྱམ་བཞིན་ན་ ཉམ་བཟག་བཟག་ཚུ་འགྲོས་གྱིས་སྟེ་ འཕྲུག་ བཀོག་དགོ།

4. If you find mold on relics, take them outside in the sun and dry them out. Lightly and carefully brush off the mold.

༥ མཛོད་ཁང་འདི་སློན་མ་འགྲོ་མ་བཅུག་པར་སྐྱམ་གྲོག་གྲོ་འབད་བཞག་དགོ།

5. Dry out the Store.

༦ ཅ་ཆས་ཚུ་བཅུགས་ཏེ་ཡོད་པའི་སློན་མ་ཚུ་ སློ་ཅུང་དང་ཕྱི་ཁར་རྟོང་གི་གྲུང་གི་སློ་ལོག་ཁར་མ་བཞག།

6. Keep relic store boxes away from windows and outside walls.

༧ འབད་ཚུགས་པ་ཅིན་ སློ་ཅུང་ཚུ་གུར་ཤེལ་བསྐྱིགས།

7. Cover windows with glass if possible.

བཙོག་གི་བ་དང་ཐལ་མཆོག་ ཅ་ཆས་ཚུ་གིས་དོན་ལུ་ ཐལ་མཆོག་དང་ ལྷུ་མ་འཁོར་ལས་འཐོན་པའི་བཙོག་ཚུང་ དེ་ལས་
དཀར་མེ་དང་ ཐབ་ལས་འཐོན་པའི་དུ་པ་ཚུ་ལེགས་ཤོམ་མེན། འདི་ཚུ་གིས་ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་སྐྱུར་སྡོད་དེ་མེད་པ་བཏང་མ་མ་
ཚད་ དྲིགས་པ་ལུ་བརྟེན་ཏེ་འབྲུབ་རིགས་ཚུ་ཡང་ལེ་ག་འོང་མ་ཡིན།

Pollution and Dust: Dust, car exhaust, and smoke from butter lamps and cooking are not good for the relics. These pollutants get stuck in the textiles, wood, paintings, metal and cause stains and damage. The dirt also attracts insects.

ཕྱི་གྲི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་རྟོང་རྟོ།

Simple Steps: What you need to do.

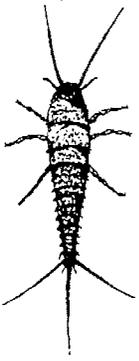
༡ རྣམ་རང་འབད་ཅུང་ མཛོད་ཁང་དང་ལྷ་ཁང་འདི་གཙོ་བོ་སྤྱད་པ་ལྟར་འབད་བཞག།

1. Keep Store and Lhakhang CLEAN!

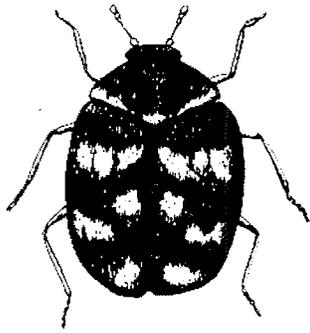
“ ལྷུ་མ་འོང་མ་ལས་ལུ་ཟ། རྣམ་འོང་མ་ལས་རིམ་གྲོ།

*A drain before the advent of water;
A ritual before the advent of a disease*

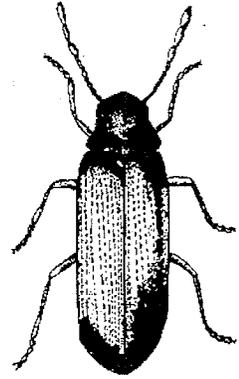
Silverfish

Carpet Beetle - adult

Carpet Beetle - larva

Wood Borer

ཕྱི་ལོ་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་ཉོང་ཉོ།

Simple Steps: What you need to do.

༡ མཛོད་ཁང་དང་ཁང་མིག་ཚུ་ཆ་མཉམ་ ག་ནི་བ་ཉིང་སངས་སངས་འབད་བཞག་དགོ།

1. Keep Store and all rooms spotlessly CLEAN.

༢ མཛོད་ཁང་ནང་ལུ་ བཞེས་སྒོ་དང་ སྤོ་ཤིང་གི་རིགས་མ་བཞག།

2. Do not keep foods and plants in Store.

༣ འབྲུ་རས་དང་བལ་ སེམས་ཅན་གྱི་སྤུ པགས་ཀོ་འདི་ཚུ་དུས་རྒྱུན་རང་བཟོ་ཉོག་འབད་འདི་ འབྲུ་བ་ཚུ་གིས་ གཞོད་པ་བཀལ་མ་བཀལ་བཟོ་དགོ་པ་ཚད་ འབྲུ་བ་ཤི་ཤིམ་དང་ ཡང་ན་ ཚོང་འབྲུ་བ་ཚུ་ཡང་ ཡོད་མེད་བཟོ་དགོ།

3. Check silks, wools, furs, skins on a regular basis to see if there is any insect activity. Look closely for dead insects and live larvae or worms.

༤ གནམ་ཁར་ལས་འཕུར་མི་འབྲུ་བ་རིགས་ཚུ་ཡང་ཡོད་མེད་བཟོ་སྟེ་ ཡོད་པ་ཅིན་ ག་ཅི་ཨིན་ན་ངོས་འཛིན་འབད།

4. Look for any flying insects and identify what they are.

༥ འབྲུ་བ་ཚུ་སྤུར་ཉེ་སྤོང་མི་ཉིང་འདི་ལག་ལེན་འཐབ་སྟེ་ འབྲུ་བ་རིགས་ག་ཅི་རང་ཡོད་ག་ བཟོ་དགོ་དུང་འབད་དགོ།

5. Use sticky traps to indicate what insects are present.

གལ་སྲིད་གཞོན་རྒྱུན་སྒྲོམ་འབད་རྒྱབ་སྡེ་ཡོད་པ་ཅིན་ དེ་འཕྲུལ་ལས་ རྒྱབ་བསྐྱོར་འཚོལ་དགོ། འབྲུབ་དང་བྱི་ཙཱ་ཚུ་
གིས་འཕྲོ་མ་ཐུག་དེ་རང་གཞོན་པ་བཀའ་ལཱ་ཨིན།

6. If you find an infestation, call for assistance. Don't wait! The insects and rats will continue to eat the relics.

ཁྱིམ་རྒྱུན་སྐྱོད་ཅེས་པུ་ རྫོང་དང་ལྷ་ཁང་འདི་ཚུ་ ཅ་ཆས་ཚུ་བཞག་ས་ཨིན་ཅུང་ ཁྱིམ་དང་ཅ་ཆས་ཚུ་ཆ་མཉམ་རྙིང་མ་ཨིན་མ་
ལས་ ལོ་དག་པ་ཅིག་གི་རྒྱབ་ལས་ མེད་པ་ཐལ་ནི་འགོ་བཙུག་སའ་ཨིན། བད་རྟེན་ཚུ་བདག་འཛིན་འབད་ནི་འོ་དོན་ལུ་
ཁྱིམ་འདི་ ཚུ་དུས་ཐོག་མཉམ་བཅོས་འབད་དེ་ ལེགས་ཤོམ་འབད་བཞག་དགོཔ་འདི་གལ་ཆེ། ཁྱིམ་ཐོག་དང་
རྒྱ་གཡུ་ར་ ཁྱིམ་གྱི་གཞི་ འཇམ་ ལྷོག་མེ་ འཐིང་གཞི་ ཀའཚེན་ དེ་ལས་སློ་ཅུང་དང་ སློ་འདི་ཚུ་ཆ་མཉམ་
དུས་རྒྱུན་རང་བརྟག་དཔྱད་འབད་དེ་ཁྱིམ་འདི་རྒྱུན་སྐྱོད་ལེགས་ཤོམ་འབད་དགོ། གལ་སྲིད་གཞོན་རྒྱུན་འབྲུང་སྡེ་ཡོད་པ་
མཐོང་པ་ཅིན་ ཅ་རྙིང་ཉམས་སྲུང་སྡེ་ཚོན་ལུ་སྟན་ཞུ་འབད།

Building Maintenance: The Dzong and Lakhang are HOME to the relics. The buildings are old and also relics. They start to fall apart after some years. They need to be fixed and kept in good condition to PROTECT the contents. Roofs, drain spouts, foundations, electricity, floors, pillars, windows and doors need to be checked regularly. The structure of the building needs to be in good physical shape. If you find a problem, contact the Division for Conservation of Architectural Heritage, and file a damage report.

“ རང་སྐྱལ་ནི་ཨིན་ཅུང་ལྷུ་ཤ། རོགས་སྐྱལ་མར་ཨིན་ཅུང་མི་ཐ

Chew on your own lot, even if it is a sto

You can not digest the lot of others, even if it is but

༤ གློ་ལྷུང་གྱི་གནས་སྐབས་ མེ་རླུང་ ལྷུ་ཐིག་འཛུགས་ དེ་ལས་ འབྲུབ་དང་ཕྱི་ཕྱི་ལོ་གོ་དུ་རྒྱུ་།

VIII. Emergency! Fire! Water Leaks! Insect and Rat Infestations!

ཚུད་གྱི་འབད་ཚུགས་པའི་ཐབས་ལམ་འཇམ་རྟོང་རྟོ།

Simple Steps: What you need to do.

- ༡ དབུ་འཛིན་འདི་འགོ་དཔོན་ཡིན་མ་ལས་
- གློ་ལྷུང་གྱི་རླུང་ལྷུ་ཐིག་འཛུགས་
- དེ་འཕྲུལ་ལས་ དབུ་འཛིན་ ལུ་སྟོན་ལུ་འབད་དགོ།

1. Call the Uzen immediately. He is in charge and needs to know about any emergencies.

༢ མེ་རླུང་དང་ལྷུ་ཐིག་འཛུགས་གྱི་རླུང་ལྷུ་ཐིག་འཛུགས་ ལུ་འཕྲུལ་ལས་ དེ་ རང་གི་ཚེ་སློག་ལུ་བར་ཆད་འབྲུང་བཅུག་ བྱི་མི་འོང།

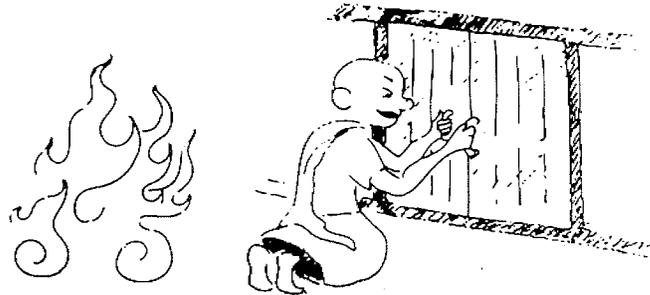
2. Be most careful of YOUR life in the case of a fire or flood.

༣ བྱི་མི་འོང་ལུ་སྐྱེ་ལུ་སྐྱེ་མ་འཐབ་པར་ ཞི་བའི་ངང་ལས་ འགོ་སྐྱིས་སྐྱེ་འབད་དགོ།

3. Do not panic. Be calm and clear headed.

༤ གལ་སྲིད་མེ་རླུང་ལྷུ་ཐིག་འཛུགས་ གློ་དང་གློ་རླུང་ཚུ་ཆ་མཉམ་བསྐྱུ་དགོ། རླུང་ཚུ་བ་ལང་མ་དམེ་འདི་བལྟགས་ འབད་འབར་མ་ཡིན།

4. Fire. Close windows and doors. Oxygen and wind feeds the fire flames.

ལ མེ་གསལ་ནིའི་རྒྱ་རྒྱུ་འདི་ལག་ལེན་འཐབ་འདི་མེ་གསལ་དགོ། དེ་འཕྲལ་ལས་ བྲིམས་སྤྱང་འགག་པ་དང་ ཡང་ན་
 མེ་གསལ་སྡེ་ཚན་ ཡང་ན་ ཅ་རྟེན་འཛིན་སྐྱོང་སྡེ་ཚན་ ལུ་བརྒྱུད་འཕྲིན་བཏང་སྟེ་ཉེན་བརྩ་འབད་དགོ། གལ་སྲིད་
 མེ་འདི་ མེ་རྒྱུང་རྒྱ་རྒྱུ་ནང་ལས་འབར་འབར་ཕ་ཡིན་པ་ཅིན་ མེ་འདི་གསལ་ནིའི་དོན་ལུ་རྒྱ་ལག་ལེན་འཐབ་ནི་
 མི་འོང།

5. Fire. Use the fire extinguisher on the flames. Call Police or Fire Department or DCP immediately. Use water, but not on a gas fire.

༤ མེ་གསལ་ནིའི་དོན་ལུ་ རྩོད་རའི་འབྲུ་རས་ཀྱི་གཤམ་ཐབ་ཡང་ན་ བཀའ་བཞེ་འདི་ལག་ལེན་འཐབ། (རས་གོས་ཀྱི་
 རྒྱ་ཆ་ཡིན་པ་ཅིན་ ལག་ལེན་མ་འཐབ།)

6. Use your wool robe or shawl to smother the fire. (not polyester)

༧ མེ་རྒྱུན་ཤོར་ནི་དང་ ཡང་ན་ རྒྱ་ཐེག་འཛུགས་པ་ཅིན་ ག་དེ་མཚོགས་མཚོགས་ཅ་ཆས་ཚུ་ བསོ་ལ་གི་སྤྱང་ཏེ་ ཉེན་
 ལ་མེད་པའི་ས་ཁར་བཏོན་དགོ།

7. Fire and Water Leak. Safely remove sacred objects as quickly as possible. Use cloths to wrap them and carry them out of the lhakhang.

8. ཚ་ཆས་ཚུ་སྐྱམ་ནི་དེ་དོན་ལུ་ས་ཁོངས་ཅིག་ངོས་འཛིན་འབད་དེ་ བཟུལ་ཉོག་འབད།

8. Fire and Water Leak. Prepare a clean safe place to dry the objects. Keep watch.

9. ཚ་ཆས་ཚུ་ རས་དར་འབྲམ་ཅིག་གུར་བཞག་སྟེ་ ཉེ་མ་ནང་སྐྱམ་བཟུག་དགོ། ལོག་གཉིས་ཆ་རང་སྐྱམ་བཟུག་ནི་དེ་ དོན་ལུ་ འཕྲལ་འཕྲལ་རྒྱབ་སྟོག་སྟེ་སྐྱམ་དགོ།

9. Fire and Water Leak. Dry the sacred objects out in the sun on clean muslin or cloths. Turn them over to get them dry on both sides.

10. ཉམ་བཟུག་པ་ཅིན་ མཛེན་ཁང་ནང་ལས་བཏོན་ཉེ་མ་ནང་སྐྱམ་བཞག་དགོ། ཉམ་བཟུག་བཟུག་པ་འདི་མ་བསང་ ཚུན་ཚེད་ ཉེ་མ་གངས་གཅིག་གཉིས་ཀྱི་རིང་སྐྱམ་དགོ། དེ་ལས་ ཕྱགས་འཕྲལ་ལག་ལེན་འཐབ་བཟུབ་པ་ཅིན་ ལག་ལེན་འཐབ་བཞིན་ན་འཕྲུག་བཀོག་དགོ། ཚ་ཆས་འདི་བཞག་སའི་ས་ཁོངས་འདི་ལེགས་ཤོམ་འབད་བཟུལ་ཉོག་ འབད་དེ་ སྤོམ་མི་ལོལ་ (phenol) ལྷགས་ཉེ་ལེགས་ཤོམ་འབད་འཕྲུག་དགོ། ས་ཁོངས་ཚོན་མ་ཡོད་ས་ལུ་ རྒྱུ་ འཁོར་ལག་ལེན་འཐབ་སྟེ་སྐྱམ་བཟུག་དགོ།

10. Mold or Mildew. Remove from storage and unwrap. Place in sun to dry and kill mold. Do this 1-2 days until mold is no longer growing. Brush it off. Vacuum if possible. Check all places near this object and clean with a disinfectant "Phenol" to remove mold. Put circulating fan on damp areas and objects.

11. གལ་སྲིད་ མེ་རླུང་དང་ ཚུ་ཐིག་འཛུག་འཛུག་པ་ དེ་ལས་འབྲུབ་ཚུ་ལས་ བཞིན་གཞོན་ཚུན་འབྲུང་སྟེ་ཡོད་པ་ཅིན་ རྒྱུད་ར་གི་ཐབས་ཤེས་ཚུ་ལག་ལེན་མ་ འཐབ་པར་ རྒྱུད་རིག་རྒྱབ་སྐྱོར་གྱི་དོན་ལུ་ཐགས་རིགས་འགྲེམ་སྟོན་ཁང་ དང་ ཡང་ན་ ཚ་རླིང་འཛིན་སྐྱོང་སྟེ་ཚོན་ལུ་སྐྱམ་ལུ་འབད་དགོ།

11. Fire, Water Leak, Insects. Call the Textile Museum or DCP for treatments. They will send professionals to work on the objects. Do not try your own remedies.

༡༢ རྩོད་གྱི་ཅ་ཆས་མང་ཤོས་ཅིག་ནང་རང་འབྲུབ་མཐོང་པ་ཅིན་ ཐགས་རིགས་འགྲེམ་སྟོན་ཁང་ལུ་སྟོན་ལུ་འབད་དགོ།
ཁོང་གིས་རྒྱངས་བདུག་ལ་སོགས་པ་ལག་ལེན་འབབ་སྟེ་ འབྲུབ་ཚུ་མེད་པ་བཟེ་ནི་འི་ཐབས་ལམ་སྟོན་འོང་།

12.If you find insects in many textiles, please call the Textile Museum. They will help with fumigation, cleaning, trapping and isolation into oxygen free packages.

༡༣ གནོད་ཚུན་འབྲུང་སྟེ་ཡོད་མི་ཚུ་མཛོད་ཁང་དང་ ཡང་ན་ ལྷ་ཁང་ནང་ལས་བཏོན་ཏེ་ གནོད་ཚུན་མ་འབྲུང་མི་དང་
གཅིག་ཁར་བཞག་ནི་མི་འོང་།

13.Remove the infested textiles from the store or lakhang. Separate them from the others.

༡༤ ལྷ་ཁང་དང་མཛོད་ཁང་འདི་ལེགས་ཤོམ་འབད་འཕུག། འཐིང་གཞི་འདི་ཚུ་སྤོན་མི་ནོལ་ (phenol) ལྷགས་ཏེ་
འཕུག་དགོས་དང་ གནམ་པང་དང་ ག་ཁག་གི་ཁུག་ཚུ་ཡང་ལེགས་ཤོམ་འབད་འཕུག་དགོ། བདུན་སྤྱོད་ལྷག་གི་
རིང་ བདུན་སྤྱོད་རེ་ནང་ཚར་རེ་འཕུག་བཅར་རྒྱུ། འབྲུབ་ཚང་འདི་ཚུ་ལུས་པ་ཅིན་ འབྲུབ་ལོག་སྐྱེས་ཏེ་
ད་རུང་ གནོད་པ་བཀལ་ནི་ཡིན་མ་ལས་ ཆ་མཉམ་ལེགས་ཤོམ་འབད་འཕུག་བཀོག་དགོ།

14.Clean the store or lakhang very thoroughly. Wash the floors with a disinfectant (Phenol) and water. Clean in the corners and ceilings. Do this once a week for 6 weeks. The insect eggs can live for a long time and hatch and keep eating.

༡༥ མཛོད་ཁང་དང་ས་ཁོངས་གཞན་ཚུ་དུས་རྒྱུན་བལྟ་རྟོག་འབད་དེ་ འབྲུབ་རིགས་ཚུ་ཡོད་མེད་བཟླ་དགོ།

15.Keep checking the store and quiet places to see if insects are still active.

“ མི་གཅིག་གི་སྒོ་ཏེ་ལས་ གསུམ་གྱི་སྒོས་བཟུང་དགའ།

The deliberation of three people is preferable to the thought of a single person

ཉམས་སྲུང་གི་དོན་ལུ་གཞི་རྒྱུ་སྐབས་ལམ།

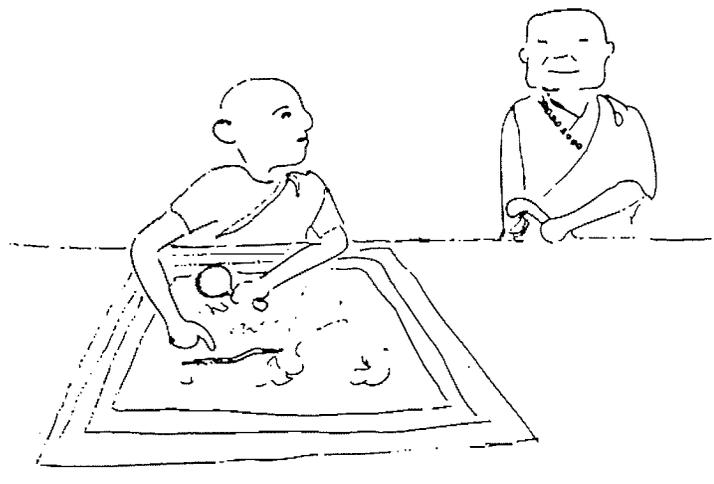
IX. Conservation Treatments: A Basic Approach

ཅ་ཆས་ཆགས་པ་གྲུ་མས་ཤོར་ཤོར་ལྡང་བ་ བཀའ་སྐྱབ་ཞི་འདོད་ལུ་ རྒྱུང་བརྒྱུ་ལོད་པའི་མི་ངོམ་ཅིག་དང་འབྲེལ་བ་འབྲེལ་བ་དགོ།
(རྒྱུང་བརྒྱུ་ལོད་པའི་མི་ངོམ་གྱི་ཕྱོད་ ལག་དེབ་འདི་གི་ མཚུགས་ལུ་ཡོད་པའི་གཞིགས་གནང་) གལ་སྲིད་
ཉམས་སྲུང་གི་སྐབས་ལམ་ཚུ་མ་ཤེས་པར་བཅོལ་བ་ལུ་སློབ་སྦྱོར་ལུ་གཞིགས་ཞེ་ཞེ་ ཉེན་ལ་ཡོད།

ཚུང་གི་ཉམས་སྲུང་གི་རྒྱུང་བརྒྱུ་ལོད་པའི་མི་ངོམ་གྱི་ཕྱོད་ལུ་ རྒྱུང་བརྒྱུ་ལོད་པའི་མི་ངོམ་གྱི་ཕྱོད་ལུ་ འབྲེལ་བ་འབྲེལ་བ་
ལེན་འབྲེལ་བ་དགོ། སྦྱོར་བའི་གྲུ་བཀའ་ལུ་ཚུ་བཅོལ་བ་ལུ་འབྲེལ་བ་ལུ་ ཅ་ཆས་ཚུ་ལུ་གྲུ་བཀའ་ལུ་སྦྱོར་བའི་སྦྱོར་བ་ལུ་
དགོ། ཚུང་རང་གི་མ་ཤེས་པར་ རྒྱུ་བཅོལ་བ་ལུ་སྦྱོར་བའི་སྦྱོར་བ་ལུ་ རྒྱུ་བཅོལ་བ་ལུ་སྦྱོར་བའི་སྦྱོར་བ་ལུ་

If a relic is broken, badly stained, torn, or damaged and needs conservation treatment, please contact a skilled person. (See list in the back of Handbook.) Please do NOT try to fix problems. The wrong type of cleaning or repair can cause permanent damage. It is very important to do treatments with care, skill and knowledge.

If you have received conservation training, please follow the guidelines of your training. Be thoughtful, slow, patient and respectful of the relic. Know your limitations. Do not try to fix problems you do not know how to do. No one has all the skills. If you have questions, or need materials, please get assistance.

ཀ དང་པ་རང་ ཅ་ཆས་འདི་ལེགས་ཤོམ་འབད་བརྟུན་དུ་འབད་དེ་ གནས་སྤངས་གཤེད་འབད་ཡོད་པ་ཨིན་ན་གྱི་སྟན་ལུ་
 དང་ བཅོམ་ཆུབ་ནིའི་ཐབས་ལམ་འགྲོམ་འཆར་ཅིག་བྲིས་དགོ། འདི་གི་དོན་ལུ་ དབུ་འཛིན་དང་ ཡང་ན་
 ཅ་ཆས་གྱི་སྟན་བདག་ལས་གནང་བ་ལེན་དགོ། ། ། ལག་དེབ་འདིའི་མཚུགས་ལུ་ཡོད་མི་ཅ་ཆས་གྱི་གནས་སྤངས་བརྟུན་
 གཞིབ་དང་བཅོམ་ ཆུབ་དགོ་པའི་སྟན་ལུ་གི་དཔེ་ཅིག་ཡོད་མི་འདི་གཞིགས་།

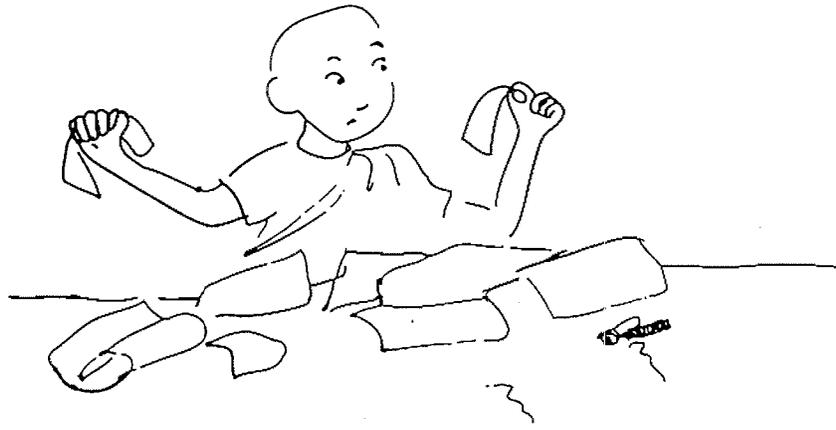
a. The first step is careful examination of the object. Write a condition report and treatment proposal. Make sure to get the approval of Uzen or owner. (Use the sample Condition and Treatment Report in back of Handbook.)

ཁ རིམ་གྲོ་དང་ཆེས་བཅུ་འབྲུལ་འགོ་འདྲེན་མ་འབབ་པའི་དུན་ཡག་དག་པ་ཅིག་གིས་སྟན་མ་ལས་འདི་ལར་ལག་ལེན་འབབ་
 དགོ་པའི་ཅ་ཆས་ཚུ་བཟླ་ཉོག་འབད་དེ་ གལ་སྲིད་བཅོམ་ཆུབ་དགོ་པ་འོད་པ་ཅིན་ དབུ་འཛིན་དང་གཅིག་ཁར་འགྲོམ་
 སྟན་འབད་དེ་ བཅོམ་ཆུབ་ནིའི་ཐབས་ལམ་འགྲིགས་དགོ།

b. Look at relics needed for a puja or tshechu several weeks before they are required. Look for any damage. Determine if they are in good enough condition to hang or display. If not, make a plan with the Uzen for stabilization and repair.

ག བཅོམ་ག་ཅི་རང་ཆུབ་དགོ་པ་ཨིན་ན་ ལེགས་ཤོམ་འབད་བརྟུན་དུ་འབད་དེ་ འཆེམ་དང་སྐྱད་པ་གི་ཆོས་གཞི་ཚུ་ཡང་
 མཐུན་ཉོག་ཉེ་སྤེལ་འབད་དགོ་པ་ཨིན།

c. Determine if a simple stitching treatment will work. Decide which treatment is best. If a fabric patch support is needed around a jushing /rod/ or hole in textile, make sure you have the right color and weight of material.

ང ཉམས་སྲུང་གི་ལཱ་འབད་བའི་སྐབས་ལཱ་ ལྷ་ཆ་ཚུ་ཡང་ལེགས་ཤོམ་འབད་གདམ་ཁ་རྒྱབ་དགོཔ་དང་ གལ་སྲིད་ ཚུལ་དང་
མཐུན་པའི་ལྷ་ཆ་ཚུ་མེད་པ་ཅིན་ བན་པ་ལས་གཞིན་པ་ཆེནི་ཨིནམ་ལས་ བཅོམ་རྒྱབ་ནི་མི་འོང་།

d. Select the conservation materials (fabric, threads, cleaners, paints) with thoughtfulness. If you don't have the right materials, don't do the treatment. Bad materials will cause irreversible damage.

ཅ ཅ་ཆས་འདི་སློམ་ཡོད་པ་ཅིན་ ཆ་རོགས་ཅིག་དང་གཅིག་ཁར་མཉམ་རུབ་གྱི་ཐོག་ལཱ་འབད།

e. Work with a friend if the object is large.

ཆ ལག་དེབ་འདི་ནང་བཞོན་དེ་ཡོད་མི་ འཛེམ་རྒྱབ་ཐངས་མ་འདྲཱ་ཚུ་གི་དཔེ་འདི་བཟླ།

f. Refer to the stitching samples in the Handbook.

ཇ རྩོད་གྱི་ཉམས་སྲུང་གི་སློབ་བཟུང་མ་འཐོབ་པ་ཅིན་ སློབ་བཟུང་མ་འཐོབ་མི་དགོ་སློབ་ཅིག་དང་འབྲེལ་བ་འཐབ།

g. If you are not trained in the methods of conservation repair, please contact a monk who has received conservation training.

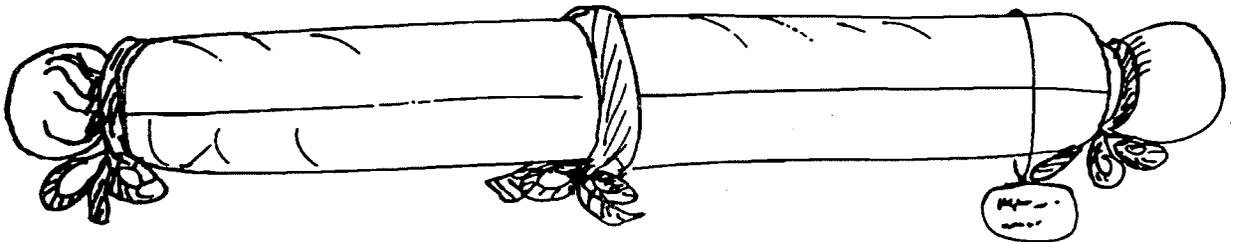
༡༠ ལྷ་ཐང་དང་མཐོང་གྲོལ་ཚུ་སྐྱེལ་ཐངས་དང་བསྐྱུང་སྟེ་བཞག་ཐངས།

X. How to Roll and Store Thankgas and Thongdroels

ལྷ་ཐང་དང་ མཐོང་གྲོལ་ དེལས་ ལྷ་ཐངས་འདི་ཚུ་མཛོད་ཁང་ནང་བཞག་པ་ད་ བཟབ་སྟེ་བཞག་པ་ཅིན་
བཟབ་མཚམས་ འདི་ཚུ་འཐོན་ནི་ཨིནམ་ལས་ སྐྱེལ་ཏེ་བཞག་དགོཔ་ཨིན། ལྷ་ཐང་དང་མཐོང་འགོལ་ཚུ་
ཁོང་རའི་མཇུག་ཤིང་གུར་ སྐྱེལ་བཞག་བཟབ་ཨིན་རུང་ ལྷ་ཐངས་ཚུ་ འབྲིབ་གཏུང་ཅིག་གུར་སྐྱེལ་ཏེ་བཞག་དགོ།
ཉེན་ཁ་ཆེ་བའི་ཅ་ཆས་ཨིན་པ་ཅིན་ བན་པ་ལས་དང་ཅིག་བཅུགས་ཏེ་སྐྱེལ་དགོ། དེལས་སྐྱེལ་ཚུ་མཛུ་ད་
ཕྱིལས་ཡང་རས་དང་ཅིག་གིས་སྐྱུར་ཏེ་བཞག་དགོ།

- དང་པ་རང་སྐྱུ་ཐང་དང་མཐོང་གོལ་ཚུ་ རས་དར་འདི་གུར་དཔུང་ དེ་ལས་ མཇུག་ཤིང་གུ་ལས་བཟུང་སྟེ་སྒྲིལ་དགོ།
དེ་ལས་ སྤྱི་ཁ་ལས་ རས་དར་ཅིག་གིས་སྐྱུར་ཏེ་ ལུར་གཉིས་ལས་ ཐགས་ཚུང་ཀུ་རེ་གིས་བསྐྱམ་ནི་དང་
སྐྱུག་ལས་ ཡང་ རས་དར་ཅིག་གིས་བསྐྱམ་དགོ།
- Lay the thangka or thongdroel on a piece of clean muslin. Roll the thangka from the lower rod jushing end. Then wrap the thangka in the muslin. Tie it loosely at both knob ends and in the middle with strips of muslin.
- གལ་སྲིད་སྐྱུ་ཐང་དང་མཐོང་གོལ་ཚུ་གཞོན་སྟོན་སྟོན་ལུགས་ཏེ་འཇིག་ཉེན་ཆེན་གཏོ་འབད་ཡོད་པ་ཅིན་ བང་གཤམ་
རས་དར་ཅིག་བཟུགས་ཏེ་སྒྲིལ་དགོ།
- If the thangka or thongdroel are very fragile, paint flaking or embroidery falling off, then roll the entire textile with muslin inside. Lay the textile out flat and unrolled. Put a piece of clean muslin over the whole face. Then roll it with the muslin inside. Tie it loosely.
- དེ་ལས་ སྒྲིལ་ཚར་ནི་ནམ་ལས་ ལུལ་ལས་རོ་ཤེས་ནི་འོ་དོན་ལུ་ སྤྱི་ཁར་ལས་ རོ་རྟགས་བཀལ་ཏེ་བཞག།
- Put a written identification tag on the outside. Write on paper or fabric.

2) ཞབས་ལྷ་མ་དང་རྒྱལ་ལྷ་དེ་ལས་ ལྷོ་དང་རྒྱ་ཕྱོད་གསུམ་ཡོད་པའི་ཅ་ཆས་ཚུ་བསག་བཞག་ཐངས།

XI. How to Store Boots, Crowns, Hats or 3-Dimensional Relics

རྒྱ་ཕྱོད་གསུམ་ཡོད་པའི་ཅ་ཆས་ཟེར་མི་འདི་ ཞབས་ལྷ་མ་དང་ རྒྱལ་ལྷ་ ལྷ་མ་གྱི་དབུ་ལྷ་དང་ ལག་གཟེམ་ལ་སོགས་པ་
ཚུ་ཡིན། ཅ་ཆས་འདི་ཚུ་གི་ནང་ན་ལུ་ རྒྱབ་གོམ་གྱི་དོན་ལུ་ཤོག་ཀྱང་འབྲམ་བཅུགས་ཏེ་མ་བཞག་པ་ཅིན་
གཉེར་མ་ཆགས་ཏེ་ མེད་པ་ཐལ་མ་ཡིན། རྒྱལ་ལྷ་དང་ལྷོ་རིགས་ཚུ་ ཐང་དཀར་དུ་ས་ལར་མ་བཞག་པར་
བཟུང་ཉེན་འབྲམ་ཅིག་བཅུགས་ཏེ་ བཞག་དགོ། ཞབས་ལྷ་མ་དང་རྒྱལ་ལྷ་དེ་ལས་ ལྷོ་ཚུ་ནང་བཅུགས་ནི་དོན་ལུ་
ཀ་བལ་དང་རས་དང་ཚུ་ལག་ལེན་ འཐབ་རུང་བཏུབ།

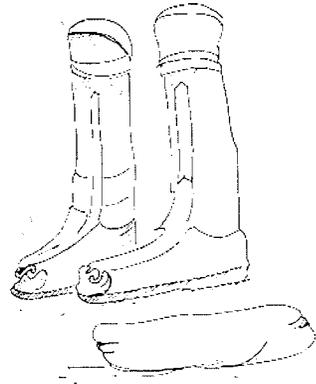
Boots, crowns, lama hats and baskets are 3-dimensional. They need support inside for safe storage. Otherwise, they collapse and get wrinkled, bent and damaged. Crowns and hats should not rest directly on the edges and brims. Hats need to be elevated on a support. Supports can be made for the inside of boots, crowns and hats out of cotton roll and muslin.

ཞབས་ལྷ་མ་དང་ལྷོ་ཚུ་གི་ནང་ན་རྒྱབ་གོམ་བཅུགས་ཏེ་སྤྱིང་སྤྱིང་འབད་བཟོ་ནི་དོན་ལུ་
རས་དང་ཉིང་སངས་སངས་དང་ ཀ་བལ་ གྱི་མ་ཚེ་ སྤྲད་པ་ འཇལ་ཐག་ ལབ་གཟེར་ དེ་ལས་
བཅོམ་ལབ་འདི་ཚུ་དགོ་པ་ཡིན།

How to make a support for boots or hats. You will need: clean muslin, cotton roll or polyester stuffing from a bed pillow, scissors, thread, tape measure, pins and sewing needle.

- དང་པ་རང་ རྒྱལ་ལྷ་དང་ ཡང་ན་ ལྷོ་གི་ནང་ན་གི་རྒྱ་ཚད་དང་རིང་ཚད་ག་དེམ་ཅིག་ཡོད་པ་ཡིན་ན་
བལ་བཞིན་མ་ ལས་ ཟིན་ཐོ་བཀོད་དགོ། དེ་ལས་ ཅ་ཆས་འདི་གི་བཟོ་རྒྱུ་ལས་འདི་ག་དེ་སྤོལ་ཡོད་པ་ཡིན་ན་བལ་སྟེ་
རྒྱབ་གོམ་གྱི་ བཟོ་བཀོད་འདི་ཡང་འདི་དང་འབྲེལ་ཏེ་བཟོ་དགོ།

- First measure the inside of the hat or crown. Write the dimensions, circumference, height. Look carefully at the shape of the object and copy this shape in your design of the support.

- རས་དར་ཉིང་སངས་སངས་ཅིག་བཏོག་སྟེ་ ཟུར་གསུམ་ལས་ཅམ་ལུ་བཟུམ་འབད་བཅམ་དགོཔ་དང་ལོག་གཅིག་ལས་ ཀ་བལ་ལ་སོགས་པ་བཙུགས་ནིའི་དོན་ལུ་ཁ་ཕྱེ་སྟེ་བཞག་དགོ།

- Cut a piece of clean muslin for the covering of the support. Stitch together any side seams and leave one seam open for stuffing.

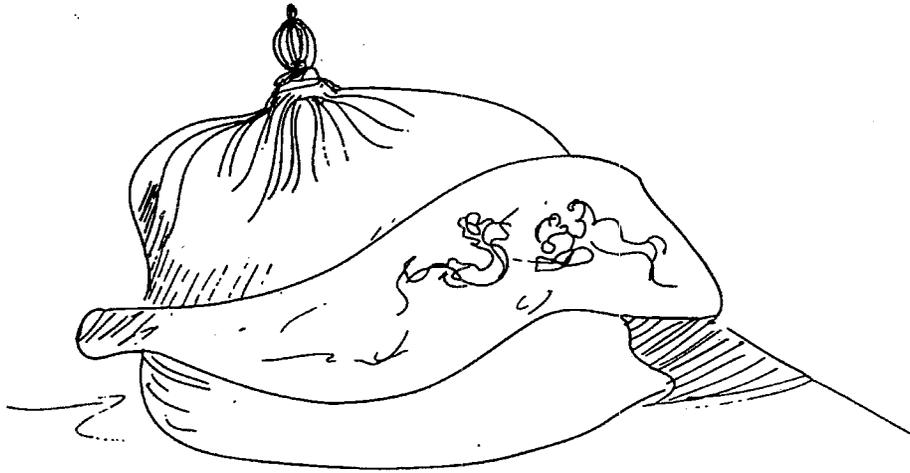
- དེ་ལས་ ཅམ་ལུ་འདི་གིས་ནང་ན་ ཀ་བལ་འདི་བཙུགས་ཏེ་ ཅ་ཆས་འདི་ལུ་རྒྱབ་གོམ་ལེགས་ཤོམ་འབད་བྱིན་ ཚུགས་མི་ཚུགས་བཟླ་དགོ།

- Fill the covering so that it takes the right shape to support the inside of the object. Try fitting the support into the object to see if more padding is necessary, or if the shape needs adjusting.

- རྒྱབ་གོམ་ལུ་བཞེན་ཏེ་ ཞུམ་གི་རིགས་ཚུ་ས་ཁར་མ་རེག་པར་བཞག་དགོ།

- Make sure the support keeps the edge or brim of the hat off the shelf. A hat should be elevated by the support.

- དེ་ལས་ཚམ་ལུ་འདི་གི་ལ་འདི་བཅོམ་དགོ།
- Stitch the seam closed.
- དེ་ལས་རྒྱབ་གནོན་བཟོ་མི་འདི་ལྷོ་གི་ནང་ན་བཅུག་པ།
- Insert the padded support into the hat.
- དེ་ལས་རས་དར་ཉིང་སངས་སངས་ཅིག་གིས་བསྐྱམ་སྟེ་ སྤྱི་ལས་ངོ་རྒྱགས་བཀའ་ཉེ་བཞག།
- Wrap or cover with clean muslin. Put identification tag on outside.

Schedule of inspections for religious artifacts

(.....Dzong/Monastery)

Date Name of care taker/inspectors	Location	Type of agencies found	Actions taken	Observation/Problems
		Dust Dirt Cobwebs Trash/rubbish Mold/mildew Rat poop Insects Bird droppings Dampness Leakages	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	
		Dust Dirt Cobwebs Trash/rubbish Mold/mildew Rat poop Insects Bird droppings Dampness Leakages	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐	

ལྷ་ཁང་དང་དགོན་སྡེ་ནང་གི་ཅ་ཆས་ཞིབ་དཔྱད་འབད་ནི་གི་ལས་རིམ།

ལྷ་ཁང་དང་དགོན་སྡེ་གི་མིང་.....

<p>སྤྱི་ཚུལ།</p> <p>དགོན་སྡེར་དང་ཞིབ་དཔྱད་པའི་མིང་།</p>	<p>ས་གནས།</p>	<p>ཅ་ཆས་མེད་པ་བཟང་མིའི་རིགས།</p>	<p>དང་ལེན་འབད་འབད་ཤ།</p>	<p>མཐོང་འཆར་དང་དགའ་ངལ།</p>
		<p>ཐལ་ཤ།</p> <p>རྩེ་གཤམ།</p> <p>བབ་ཤུལ་ཐལ།</p> <p>ཕྱགས་སྒྲིགས།</p> <p>ཉམ་སྒྲུ།</p> <p>བྱི་ཚི་གི་ཆབ་གསང་།</p> <p>འབྲུབ།</p> <p>བྱ་གི་ལ་ཤ།</p> <p>ཚོན་གཤེར།</p> <p>ཚུ་འཛོགས་པ།</p>	<p>☐</p>	

ཅ་རྗེ་ཉམས་བཅས་དང་བརྟུག་དཔུང་འབྲི་ཤོག

གཞུང་གྲུ་ཚང་ བཤད་གྲུ་ ལྷུ་བཟེ་ ལྷོ་བཟུ་ ལྷོ་མ་ཟེ་ ཨ་ནེ་མ་གྲི་ཟེ།

ཉམས་བཅས་པ་/དཀོན་གཉེར་གྲི་མིང།

རྗེ་ཚེས།

ཅ་ཆས་གྲི་རྒྱུན་བདག།

ཅ་ཆས་གྲི་མིང།

མཐའ་རྒྱུ་ཚང་གཞི། །ཚང་གཞི་ ཨིན་ཅི་ནང་བེས། །

ཡར་མར་

མགོ་ལས་གྲི་རྒྱ་ཚང་

མཇུག་ལས་གྲི་རྒྱ་ཚང་

རྒྱ་ཆ། ། སེ་བུ། ། བལ། ། ཀ་བལ་བོང་ཆ། །

རས་སྣ། ། བོ་ས་རྗེ་ ། བོ་ས་གསར། །

རིག་ཅལ། ། ལྷོ་ན་འདུབ། ། འཚོ་མ་འདུབ། ། གསེར་འབྲིས་མ། ། ཚོན་ལ་གསེར་གྲི་རིས་མོ་ཅན་ ། ཚོན་བཏང་བཏང་མ། །

འབྲེལ་བཤད་མདོར་བསྟུས། ། ། དངོས་པོའི་རྗེ་མདོར་བསྟུས་ཤིག་བྲིས། །

རྒྱུར་བཏང་གི་གནས་སྟངས།

ལེགས་ཤོམ་ ། རན་ཏོག་ཏོ་/འབྲིང་ཅམ་ཅིག་ ། རྒྱུར་གས། །

འབུབ་གྲི་གོད་རྒྱུན། ། ཡོད་མེད།

རྒྱུན་མ་གྱི་ཉམས་གསོ། ། ཡོད་མེད།

མེ་ལོང་གི་གནས་སྟངས།

མེའོང་གི་ཚད་གཞི། །ཚད་གཞི་ ཡིན་ཅི་ནང་འབྲིས། །

ཡར་མར་ ། སར་ཚུར་ ། །ཚད་གཞི་ ཡིན་ཅི་ནང་འབྲིས། །

ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

ཚོན་པོག་འཕྲོ་འཕྲོམ་ ཡོད་མེད། མོ་གྲོ་བསུམ་བསུམ་ ཡོད་མེད། ཏོག་ཀ་བོ་ཏོན་བོ་ཏོན་མ་ ཡོད་མེད།

རལ་ལ་ ཡོད་མེད། བཀའ་བྱིན་ ཡོད་མེད། བཞེས་སྒོ་ལྷག་ལུས་རེག་པ་ ཡོད་མེད། ལྷོན་མ་གྱི་ཉམས་གསོ་ ཡོད་མེད།

མཐའ་རྒྱ་གི་གནས་སྐབས།

ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

རལ་ལ་ ཡོད་མེད། རོང་ཕུག་ ཡོད་མེད། མཐུན་ཚེས་གྱི་གཤམ་གཏུག་ ཡོད་མེད། ཐག་རས་བརྒྱག་སྐྱོར་ཤོར་ ཡོད་མེད།

བཀའ་བྱིན་ ཡོད་མེད། ཚོན་བུག་ཉམས་ ཡོད་མེད། ལྷོན་མ་གྱི་ཉམས་གསོ་ ཡོད་མེད།

གཞུང་འཛིན་མར་སེར་གྱི་གནས་སྐབས། ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

རོང་ཕུག་ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ལ་གྲངས་.....

ཐོང་གི་གནས་སྐབས། ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

རོང་ཕུག་ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ལ་གྲངས་.....

གཞུང་འཛིན་གྱི་གནས་སྐབས། ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

རོང་ཕུག་ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ལ་གྲངས་.....

མཐོང་གྲོལ་གྱི་མེའོང་གི་གནས་སྐབས།

ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... ལྷོ་འགས་.....

རལ་ལ་ ཡོད་མེད། རོང་ཕྱུག་ ཡོད་མེད། མཐུན་ཆོམ་གྱི་གཤག་གུལ། ཡོད་མེད། ཐག་རས་བསྐྱུག་སྟོར་ཤོར་ ཡོད་མེད།

ནག་ཐེག་ ཡོད་མེད།

ཚོན་བུ་གཉེན་མཚམས། ཡོད་མེད། རྩོན་མ་གྱི་ཉམས་གསོ། ཡོད་མེད།

རྒྱབ་གཤིག་ནས་སྒྲུབ་སྒྲུབ། ལེགས་ཤོམ་..... རན་ཏོག་ཏོ་/འབྲིང་ཙམ་ཅིག་..... རྩོད་གས་.....

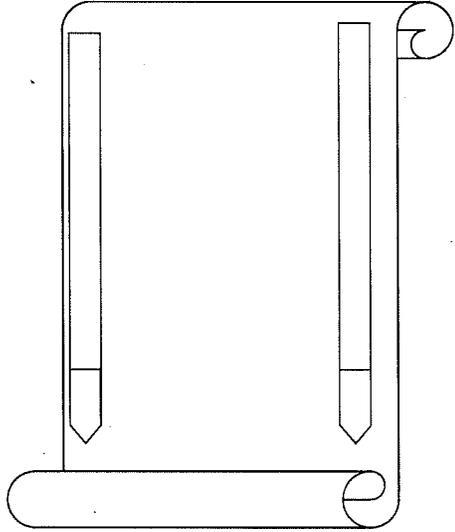
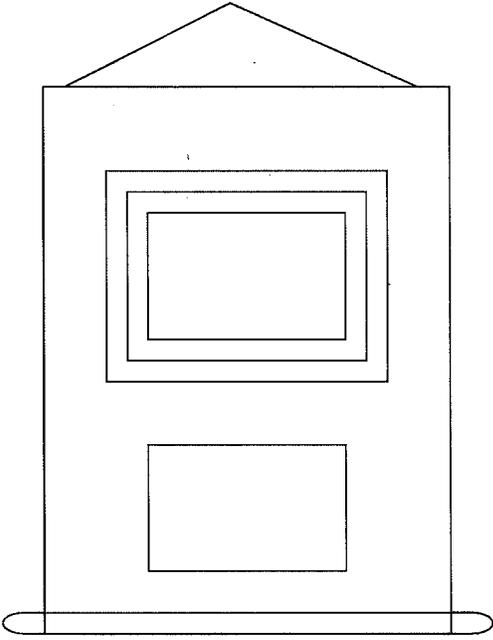
རྒྱབ་གཤིག་རྒྱ་ཆ། སེ་ཤུ་..... བལ་..... ཀ་བལ་ཐོང་ཆ་..... རས་སྒྲ་..... ཤོས་རྩིང་..... ཤོས་གསར་.....

ཏོག་ ཡོད་མེད། ཡོད་པ་ཅིན་ ཀ་སེར་ བ་གསོ་ དུལ་ ཟངས་དམར་ ཟངས་སེར་ བུང་ ཙན་དན་ ཤིང།

པ་ཏ་ཙན་ ཡིན་མིན།

གཞན་ཡང་།

གཤམ་ཕུ་དཔར་དང་མཉམ་དཀའ་ངལ་གཞན་ཡང་འབྲིས།

ཉམས་བཅོས་འབད་ཐབས།

༡

༢

༣

༤

༥

༦

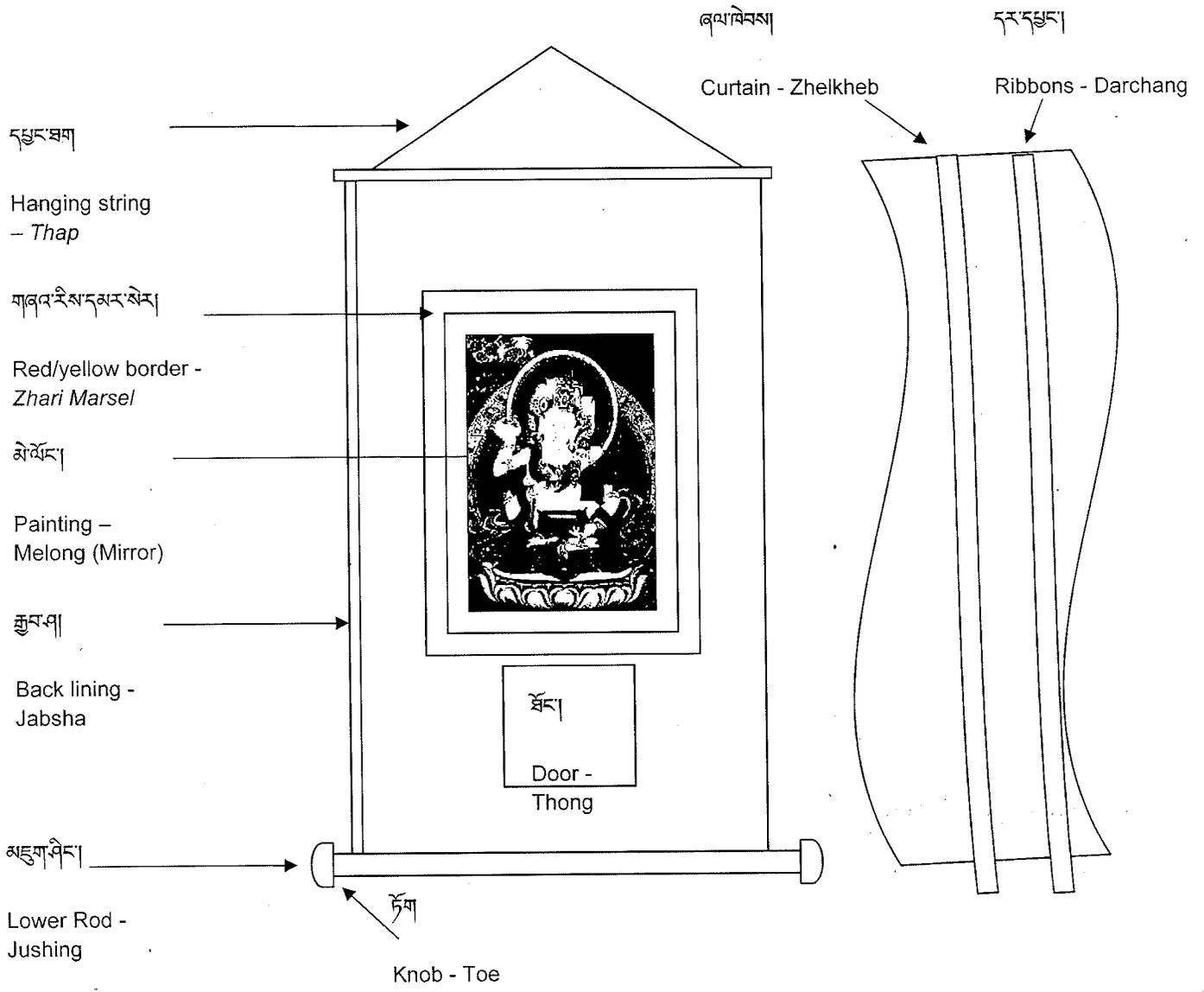
༧

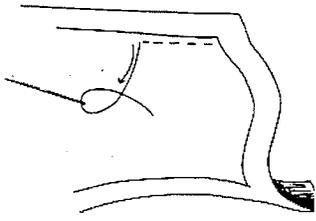
༨

༩

༡༠

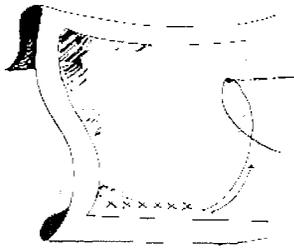
ལྷ་མོ་གྲོ་མེ་ལོ་ལོ་བཟུང་བ། Anatomy of a Thangka

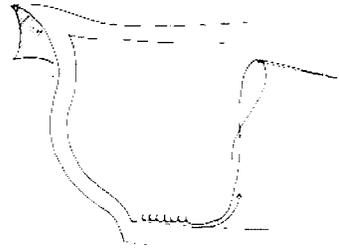
མགྲོགས་ཚེས་ལ།

Running

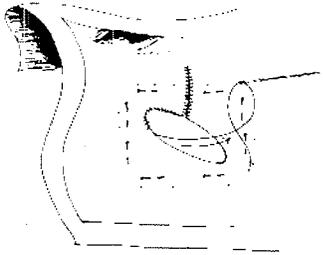
ལ་གྲམ་ཚེས་ལ།

Cross

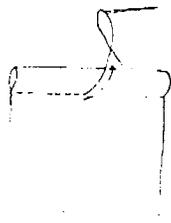
མལ་ཆ་གི་སོ་འགྲིལ་གྱི་ཚེས་ལ།

Blanket or Button Hole

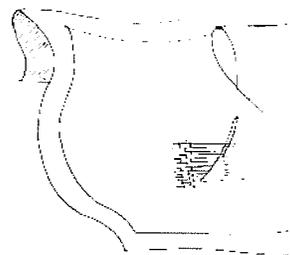
ལྷན་བཏུབ་ཐབས་གྱི་ཚེས་ལ།

Patch support with zigzag

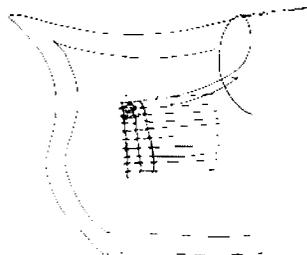
མིག་གིས་མ་མཐོང་པའི་ཚེས་ལ།

Blind

གྲུ་མི་ཚེས་ལ།

Reweaving

ཞེས་ལུ་བཟུམ་མའི་ཚེས་ལ།

Ladder

ལྷ་ཆ་ཚུ་བཅོང་སའི་ཚོང་ཁང་།

Sources for Materials:

ཐེམ་ཕུ ཀུན་རིགས་ཚོང་ཁང་ འང་ལས་ རས་དར་ གོས་ཆེན་ སྐད་པ་དང་ གྱིམ་ཚེ་ཚུ་འཕྲོ་བ་ཚུ་གས།

Kuenrig Tshongkang, Thimphu: muslin, support patching silks, threads, scissors

ཐེམ་ཕུ སེ་ཕུབ་རྒྱལ་མཚན་ཚོང་ཁང་ འང་ལས་ དམན་ཅི་ རས་དར་ གོས་ཆེན་ཚུ་འཕྲོ་བ་ཚུ་གས།

Sephub Gyeltshen, Thimphu: silk mentsi, muslin, silks

ཇེ་གྱི་ཚོང་ལས་ཁང་ ཡང་ན་ ཇི་ཕི་ཚོང་ལས་ཁང་ འང་ལས་ འགྲིབ་གཏུང་དང་ འགྲིབ་ཤོག་ཚུ་འཕྲོ་བ་ཚུ་གས།

JD Enterprise or DP Enterprise, Hongkong Market, Thimphu: pvc pipes, plastic sheeting

སྐལ་དབང་ ཡང་ན་ སློལ་མ་ འང་ལས་ ཕྱགས་འཕུལ་དང་ རླུང་འཁོར་ ལྷགས་དང་ རྫོང་རྩ་ཚུ་འཕྲོ་བ་ཚུ་གས།

Kelwang, Dolma: vacuum cleaners, electric fans, irons, heaters

ནོར་གྲིང་སྐྱན་བཅོང་ས་འང་ལས་ ཀ་བལ།

Norling Medical Supply, Thimphu: cotton roll

བཅོང་ཁུབ་ཞི་དང་ལྷ་ཆ་དེ་ལས་སློ་འབྲུར་གྱི་སྐབས་ལུ་འབྲེལ་བ་འཐབ་སའི་ཁ་བྱང་།

Contacts for Treatments, Materials, Emergencies:

རང་སེའི་རྫོང་ཁག་གི་ལམ་སློལ་འགོ་དཔོན་དང་གཅིག་ཁར་འབྲེལ་བ་འཐབ།

The Dzongkhag Cultural Officer of your respective dzongkhags.

ཐག་རིགས་འགྲེམ་སྟོན་ཁང་། རིམ་ཕུག་། ཉམས་སྲུང་དང་འདུ་ཚོགས་ལས་གཉེན་པ། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 02-327476
པར་འཕྲིན་ཨང་ 02-330072

The Textile Museum, Thimphu - Conservation and Collections Staff, Telephone
02-321516, Fax 334412

རྒྱལ་ཡོངས་འགྲེམ་སྟོན་ཁང་། ལྷག་ཚེང་། སྤེལ་། ཉམས་སྲུང་དང་འདུ་ཚོགས་ལས་གཉེན་པ། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 04-
272427 པར་འཕྲིན་ཨང་ 274-04-27470

National Museum, Ta Dzong, Paro – Conservation and Collections Staff, Telephone
08-271257, Fax 975-8-271510

སྤྱི་ལོ་ 2004 ལུ་ བཀག་ཐབས་གྱི་ཐོག་ལས་བདག་འཛིན་དང་ཐག་ས་རིགས་ཉམས་སྲུང་ནང་ སྤྱོད་བཟུང་འཕྲོ་བཏུང་མི
སློབ་དཔོན་ཚུ་གི་ཐོ་

Lopens Trained in Preventative Care and Textile Conservation, 2008

སློབ་དཔོན་ཚེ་རིང་རྒྱལ་མཚན། བཀྲིས་བསྐྱང་ལྷོང་མཚོ་དགོན་པ། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 02-380330
Lopen Tshering Gyeltshen, Tashigang Hongtsho Goempa, Tel. 02-380330

ཀུང་ན་དག་འཕྲོ་བཏུང་། བཀྲིས་བསྐྱང་ལྷོང་མཚོ་དགོན་པ།
Kuenga Norbu, Tashigang Hongtsho Goempa

བསོད་ནམས་ཚེ་རིང་། བཀྲིས་བསྐྱང་ལྷོང་མཚོ་དགོན་པ།
Sonam Tshering, Tashigang Hongtsho Goempa

སློབ་དཔོན་དག་དབང་བསྟན་རྒྱལ། ཏཱ་མགོ་བཤམ་གྲ། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 02-367222
Lopens Ngawang Tengye , Tago Shedra, Telephone 02-361282

སློབ་དཔོན་མཚོ་སྤེན་ལྷུ་ལྷོ་ལྷོ། ཏ་མགོ་བཤད་གྲ།

Lopen Tshoki Dorji, Tago Shedra

སློབ་དཔོན་བསོད་ནམས་ལྷོ་ལྷོ། གྲོང་གསར་ཚོང་། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 03-521101

Lopen Sonam Dorji, Trongsa Dzong, Telephone 03-521101

སློབ་དཔོན་བཀྲིས་དཔལ་ལྷན། གྲོང་གསར་ཚོང་།

Lopen Tashi Pelden, Trongsa Dzong

དབང་བླ། གྲོང་གསར་ཚོང་།

Wangda, Trongsa Dzong

སློབ་དཔོན་ཚེ་རིང་ལྷོ་ལྷོ། བཀྲིས་ཚོས་ཚོང་། བརྒྱན་འཕྲིན་ཨང་ 02-321757

Lopen Tshering Dorji , Tashichodzung, Telephone 02-321757

སློབ་དཔོན་ཕུན་ཚོགས། བཀྲིས་ཚོས་ཚོང་།

Lopen Phuntsho , Tashichodzung,

དེ་ལྟར་བྱས་པའི་དགེ་ཚོགས་ཀྱིས། འགྲོ་བའི་སྤྱད་པའི་ཀུན་ལོ་སྤྱོད།

གནས་སྐབས་ཚེ་རིང་ནད་མེད་ཅིང་། ལྷུང་དུ་སངས་རྒྱས་འཕྲོ་བ་པར་ཤོག།

